

§ 14.

Justerades protokollsutdrag rörande de under detta sammanträde fattade beslut.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 2 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Onsdagen den 13 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Upplästes och godkändes protokollet för den 6 April.

§ 2.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, i fråga om kronohemmans samt åtskilliga andra kronolägenheters upplåtande under skattemannarätt utan särskild köpekillings erläggande.

Under den öfverläggning, som häröfver uppstod, yttrade:

Herr Statsrådet, Friherre af Ugglas: Det förslag, som innefattas i Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga Proposition, afser åstadkommande af en förändring och förenkling i våra invecklade kamerala förhållanden och i förvaltningen i allmänhet. Det är nu 23 år sedan en komité första gången framställde förslag derom, att alla kronohemman, med vissa undantag, skulle utan lösen erhålla skattenatur. Bland många andra skäl, som denna komité framhöll till stöd för en sådan åtgärd, var just åstadkommande af en sådan förenkling. Sedan nämnda tid har frågan emellertid hvilat, ända till dess, i anledning af Riksdagens skrifvelse den 15 Maj 1868, i anledning af väckt fråga om den s. k. administrativa domsrättens upphörande m. m., Kammar-kollegium ånyo upptagit och vidare utvecklat de af komiterade förut anförda skälen. På grund af det utaf Kollegium afgifna Utlåtandet har förevarande Kongl. Proposition blifvit framställd.

En hvar som egnat någon uppmärksamhet åt Utskottets Betänkande har sig nogsamnt bekant alla skäl som anförts för och emot förslaget, ty dessa äro uti Betänkandet tydligt refererade; men jag vill dock i ett sammanhang genomgå desamma och anmärka hvad jag anser vara mest af vigt.

Betraktar man förslaget ur ekonomisk synpunkt, så är det klart att åtgärden icke skall medföra någon förlust för Statsverket, ty Staten har icke större årliga inkomster af ett krono- än af ett skattehemman, och då ett kronohemman löses till skatte, har åboen endast att erlægga en löse-skillning motsvarande 6 eller 10 års räntor efter kronovärde.

Statens inkomst af skatteköpen, hvilken under åren 1837—1846 i medeltal uppgick till omkring 8,000 R:dr, har sedan dess beständigt minskats och kan för sistlidna år icke ens beräknas till mer än omkring 1,900 R:dr. Deraf är således tydligt, att skatteköpen hädanefter icke skola bereda Staten någon nämnvärd inkomst; och förlusten af denna så obetydliga inträd kan desto mindre vara något skäl för afslag å Kongl. Maj:ts Proposition, som inkomsten, till följd deraf att det står en hvar åbo fritt att huru länge som helst uppskjuta skatteköpet, är ganska oviss och icke kan på förhand beräknas. Men Staten skall deremot, om dessa hemman öfverföras till skatte, kunna påräkna en större och säkrare vinst, ty då hemmanen sålunda kunna gå i köp samt intecknas och deras värde upptagas i bouppteckning efter aftiden åbo, skola dermed förenade charta-sigillata-afgifter helt visst öfverstiga inkomsten af skatteköpen. Då man således, enligt min åsigt, bör vara ense om, att Staten genom förevarande förslag icke kan tillskyndas någon ekonomisk förlust, vill jag påpeka några fördelar, som den ifrågasatta åtgärden skulle medföra. Härvid vill jag dock icke ingå i någon historik öfver lagstiftningen angående kronohemmanen, men vill dock anmärka, att uti alla de åtgärder som, beträffande dem, vidtagits ända från 1700-talet, då skattelösen först medgafs, tydligen kan spåras den grundtanken, att man derigenom velat bereda innehafvarne af dessa hemman en större frihet vid dispositionen af desamma och derigenom förbättra deras ställning. Jag vill visserligen icke synnerligt fästa mig vid denna grundsats eller yrka att Propositionen just af sådan orsak borde bifallas, men jag skall anmärka några andra härför talande omständigheter. Vi veta alla, att dessa hemman äro af mångfaldigt olika slag, och att olika bestämmelser gälla angående dem så väl vid tillsättande af åbo som vid arfstägt m. m. Häraf uppkomma nödvändigt oreda och brist på sammanhang i kame-rala och andra förhållanden; och man bör väl söka att förekomma sådant, då det låter sig göra. En annan sak, som bör beaktas, är den osäkerhet och ovisshet, i hvilken mången hemmansinnehafvare är, huruvida hans hemman är antingen krono eller skatte. Mången gång hafva nemligen kronohemman gått i köp, samt uppbud och fasta meddelats, och med fastan i hand har hemmansinnehafvaren sedermera erhållit inteckning. För en och hvar måste det vara påtagligt att, då det derefter upptäckes, att allt detta skett på grund af misstag om hemmanets rätta natur, mycket trassel och stor osäkerhet skola uppkomma. Jag tror derjemte att, då man fortfarande väl bör framgå på den väg, som man redan beträdd, då man sökt att i mycket åstadkomma förenkling i den administrativa förvaltningen, den nu föreslagna åtgärden, ehuru den visserligen icke kan anses vara af nå-

gon genomgripande beskaffenhet bör bifallas, emedan den dock skall föra oss ett steg framåt på denna väg; och då den låter sig verkställas utan förlust för Staten bör den ju desto heldre genomföras.

Jag är tveksam, huruledes jag bör bemöta Utskottets Betänkande, ty Utskottet har icke anfört något enda egentligt skäl för afslag å Propositionen. Utskottet säger helt kort, att den föreslagna åtgärden onekligen skulle i sin mån bidraga till en önskvärd förenkling af förvaltningen och det särdeles invecklade kameralväsendet, samt att denna fördel skulle vinnas utan någon afsevärd uppoffring från det allmänna. Jag frågar med skäl, hvarföre skall den då icke genomföras? Nej — säger Utskottet — emedan samma mål torde inom en icke alltför atfägsen framtid kunna vinnas, utan vidtagande af någon sådan åtgärd som Kongl. Maj:t föreslagit. Men, mine Herrar, om denna åtgärd, såsom jag visat och icke heller någon bestridt, är nyttig och icke medför förlust, hvarför skall den icke vidtagas nu, utan nuvarande förhållanden få fortfaia. till dess kronohemmanen framdeles under tidernas lopp kunna blifva skattelösta? Utskottet har icke anfört något annat skäl för afslag än just detta, och då det samma enligt min åsigt icke är något egentligt skäl, vill eller kan jag icke heller anföra något deremot. Utskottet säger äfven, att skatteköpen under nuvarande lagstiftning hafva forfgått ganska skyndsamt, i det att kronohemmanens antal, som år 1844 uppgick till 2,176 mantal, vid slutet af 1866 nedgått till 442 mantal. Detta är, hvad de egentliga hemmanen beträffar, visserligen sannt, men i afseende å kronolägenheterna visar sig ett annat förhållande, i det att endast ett jemförelsevis ringa antal af dessa blifvit till skatte lösta under denna tid, och att 4,291 ännu år 1866 voro olösta. Det är likväl af ännu större vikt, att lägenheterna blifva förvandlade i skatte.

Då jag nu hört, att åtskillige af Kammarens ledamöter begärt ordet, torde jag längre fram af hvad som under diskussionen kommer att anföras möjligen få anledning att vidare yttra mig i frågan, och då jag, såsom redan är sagdt, i Utskottets Betänkande icke kan finna något skäl anfördt, som påkallar bemötande, vill jag nu endast hemställa, huruvida det icke vore rättast att med afslag å Betänkandet bifalla Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Hæggström: Jag kan icke neka till, att jag likasom många andra blifvit förvånad öfver detta Betänkande. Det är nemligen allmänt och särskildt af Riksdagen erkändt, att besparingar äro nödvändiga, och Riksdagen har hittills sökt att åstadkomma sådana genom att bereda förenkling i embetsverkens förvaltning. Nu tillbjuder sig ett nytt tillfälle härtill, men detta tillfälle vill man icke begagna, utan besvarar Kongl. Maj:ts förslag med ett blekladgt nej. Jag kan icke fatta hvad som kunnat föranleda till detta, ty enligt min åsigt borde man väl med begärlighet emottaga alla tillfällen till en sådan förenkling. Man kan visserligen anmärka att Regeringen i denna fråga icke tagit steget fullt ut, och jag kan icke heller motsäga detta, men enligt mitt förmenande bör man dock antaga hvad som erbjüdes, ty detta är väl bättre än alls intet.

Af den utredning i ämnet, som Kammar-kollegium framlagt, synes klart, att bifall till Propositionen skulle åstadkomma besparing för Stats-

verket samt leda till rättvisa i arfsförhållanden. Då den stora frågan om lika arfsrätt för söner och döttrar genomfördes, helsades den öfver hela landet med bifall. Nu är här ett nytt fall af likartad beskaffenhet, ty här är fråga om, att barnen skola sins emellan ärfva lika. Vi veta nemligen att många af dessa hemman tillfalla ensamt äldste sonen, som erhåller så kalladt inrymningsbref derå, under det de öfriga syskonen äro arfslöse hvad fastigheten angår. Att ändra detta missförhållande vill man dock icke medgifva. Det måste väl förefalla underligt att, då man år 1845 stadgade den lika arfsrätten emellan söner och döttrar, man icke nu — 25 år sednare — vill att barnen skola ärfva lika. Man kan visserligen invända, att denna olika arfsrätt gäller uti jemförelsevis endast få fall, men detta kan dock icke anföras såsom ett skäl för afslag å Propositionen, utan bör snarare verka motsatsen, emedan dessa få fall bjert afsticka mot den arfslag som eljest är allmänt gällande.

Man har sagt, att den föreslagna åtgärden skulle medföra många svårigheter, och att Staten skulle tillskyndas förlust, men då hemmanen, sedan de erhållit skattenatur, kunna säljas, in-tecknas och deras värde upptagas i bouppteckning efter aftiden egare, så är det tydligt, att den uppoffring Staten nu skulle göra, blefve mer än till fullo ersatt genom stämpelpappersafgifterna, synnerligen som dessa vid uppbud och fasta å köp uppgå tillhoppa till $\frac{3}{4}$ procent af köpeskillingen, och man dessutom af erfarenhet vet, att fast egendom i allmänhet hvart 20 å 30 år ombyter egare. Jag vill härjemte anmärka, att Staten understundom tillskyndas förlust genom kronohemmanen. Jag ihågkommer särskildt ett sådant fall i Westerbottens län. Då afvittring pågick vid en större by derstädes, blefvo två kronolägenheter, hvilkas innehafvare icke begagnade sig af eller, rättare sagdt, saknade medel att begagna sig af lagliga utvägen att få afvittringen ändrad i hvad deras lägenheter berörde, blefvo, säger jag, dessa kronolägenheter utaf förrättningsmännen lagda under byn, som förut var skattelöst. Någon tid efter det afvittringen blifvit afslutad och fastställd, begärdes laga skifte på byn. En hvar vet, att ett laga skifte i Norrland medför icke ringa omkostnader i anseende till den stora arealen. De två lägenhetsinnehafvarne ville då icke medgifva eller ingå i skiftet, emedan de saknade tillgångar att betäcka de dryga skifteskostnaderna. De sökte och vunno hos vederbörande myndigheter befrielse från dessa utgifter, och då frågan slutligen afgjordes, dömdes Kronan att utgifva kostnaderna, hvilka uppgingo till ett långt större belopp än skatteköpeskillingen för *alla de lägenheter*, som något af de sednaste åren influtit till statskassan.

Då jag på grund af det anförda är förvissad, att förslaget skulle leda till förenkling i våra administrativa förhållanden, medföra rättvisa i arfsfrågor och blifva till ren vinst för statsverket, så yrkar jag, att Utskottets förevarande betänkande måtte afslås samt Kongl. Maj:ts proposition bifallas.

Herr Nils Larson: Äfven för mig synas de skäl, som åberopats till stöd för Kongl. propositionen, vara fullt tillräckliga för ett bifall till densamma, och det förefaller mig underligt att Stats-Utskottet afstyrkt förslaget. De ifrågavarande skälen för bifall äro framställda dels af de utaf Kongl. Maj:t för behandling af frågan om beskattningsväsendets för-

enkling utsedde komiterade, dels ock uti det af Utskottet gjorda referatet i betänkandet, och de hafva nu jemväl närmare utvecklats såväl af Herr Finansministern som ock af Herr Hæggström; och jag anser mig af denna anledning icke böra ånyo upprepa desamma. Men jag vill omnämna och fästa uppmärksamheten å en omständighet, hvilken jag från min hemort har mig bekant. Der funnos nemligen åtskilliga hemman och lägenheter, som från urminnes tider ansetts vara af skattenatur och genom köp gått man och man emellan samt lagfarits på vanligt sätt, likasom andra skattehemman. Men för 3 à 4 år sedan anmärkte en länsbokhållare, att dessa hemman voro af krononatur samt inlemnade en ansökan till Konungens befallningshafvande derom, att de måtte öfverföras från skatte- till kronohemman. En af åboarne var då så lycklig, att hau kunde framvisa ett skatteköpebref på sitt hemman från år 1524. Detta köp var skrifvet på en pergamentslapp, som icke var större än en hundra-riksdalerssedel; och det må väl anses såsom något högst sällsynt, att en sådan lapp blifvit under flera århundraden förvarad, då det till och med är påtagligt att största delen af dem, som under tidernas lopp innehafvt hemmanet, icke ens kunnat taga kännedom om hvad handlingen innehöll. Sannolikt är att äfven de andra hemmanen hade blifvit skattelösta, men innehafvarne af dem kunde dock icke framvisa några skatteköpebref, ty dessa hade under tidens längd bortkommit; och resultatet blef, att den åboen, som hade uppvisat sin gamla köpeafhandling, fick såsom egare qvarsitta i orubbad besittning af sitt hemman, hvaremot de öfrige blefvo kronobönder, ehuru det, såsom jag nyss sade, är ganska sannolikt att deras hemman likaledes blifvit skattelösta. Då Staten, så att säga, utan rätt genom det så kallade Helgeandsholms-beslutet tillvällat sig eganderätten till alla dessa kronohemman, kan det icke betraktas annorlunda än såsom en gärd af billighet och rättvisa, om statsmakterna nu medgäfve, att de få kronohemman, som numera återstå, finge utan lösen öfverföras till skatte. Detta synes vara desto mera billigt, som, efter hvad jag visat, åtskilliga af dessa hemman redan för lång tid tillbaka sannolikt blifvit till skatte lösta, men att sådant numera icke kan lagligen styrkas.

Då här derjemte blifvit visadt, att den föreslagna åtgärden icke skall tillskynda statsverket någon förlust utan snarare bereda vinst genom charta-sigillata-afgifter för lagfarter, inteckningar samt boupp-teckningar, så — ehuru beloppet af denna vinst icke nu kan med någon bestämdhet ådagaläggas, emedan detta beror på huru ofta hemmanen komma att försäljas eller intecknas etc. — synes dock åtgärden vara enlig med rättvisa och billighet samt ledande till förenkling i våra invecklade administrativa förhållanden; och jag yrkar derföre afslag å Utskottets, enligt min åsigt, synnerligen svagt motiverade Betänkande samt bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Ola Jönsson: Redan då ifrågavarande Kongl. Proposition remitterades till Utskottet, tog jag mig friheten att yttra, det den föreslagna åtgärden, enligt min tanke, icke kunde medföra några så väsendtliga fördelar, att den borde af Riksdagen bifallas; och de skäl, som förut under diskussionen blifvit anförda, hafva icke heller kunnat ändra denna min åsigt.

Det har blifvit antydt, att, då kronohemmans-åboarne icke kunna tvingas att skattelösa sina hemman, så kommer detta att ske endast så småningom, hvadan Staten icke kan här af påräkna någon egentlig inkomst. Jag har förut sagt — och jag upprepar nu detsamma — att skatteköpen under sednare tider så skyndsamt fortgått, att om detta, såsom man med visshet kan förutse, ännu någon tid kommer att fort fara, samtliga kronohemman inom kort skola vara skattelösta, och Staten alltså inom samma tid hafva erhållit lösesumman för dessa, hvilken summa, enligt redogörelsen för år 1867, uppgår till minst 77,000 R:dr. Man har också velat göra troligt, att den uppoffring Staten skulle göra, genom att efterskänka skatteköpeskillingen, skall blifva ersatt genom charta-sigillata-afgifterna för lagfarter och inteckningar angående skattehemmanen. Men jag vill härvid erinra, att då hemmanen ändock helt snart skola blifva skattelösta, Staten i allt fall icke länge skall vara i saknad af dessa afgifter; och hvarföre bör då skatteköpeskillingen efterskänkas, då sådant medför en direkt förlust för Staten? Det är visserligen sannt, att många flera kronolägenheter än hemman finnas kvar olösta, men orsaken härtill är den — såsom ock Kammar-kollegium anmärkt — att, ehuru skatt erlägges för dessa lägenheter, man dock icke vet hvarest en del af dem befinnas. Speciellt känner jag sådana fall, der ingen kan på marken utpeka hvar lägenheten är till finnandes. Rättelse härutiinnan kan icke åstadkommas genom den utväg Kongl. Maj:t nu föreslagit, ty huru skola lägenheter, som äro *obefintliga*, kunna öfverföras från krono till skatte, eller huru skall en innehafvare kunna i dem inrymmas? Enligt min åsigt är det derföre nödigt, att en vederbörlig undersökning såväl härom som om hemmanens jordnatur föregår antagandet af ett förslag sådant som detta, ty annars skall Kronan icke längre hafva någon utväg att göra sin eganderätt till vissa hemman gällande. Äfven har man omnämmt, att många hemmans-åboar skola vara i ovisshet, huruvida de hemman, som de innehafva, äro af krono- eller skattenatur, och att denna ovisshet skulle härleda sig deraf, att hemman, ehuru af krononatur, likväl gått i köp, hvarå uppbud och fasta derefter meddelats. Jag kan visserligen icke bestrida, att sådant har inträffat, men otvifvelaktigt har det dock varit högst sällsynt; och icke kan det väl vara något skäl att nu öfverföra alla kronohemman till skatte, derföre att sådana misstag skett. Någon synnerlig olägenhet af detta förhållande kan, enligt min åsigt, icke heller uppkomma, enär det står hvarje innehafvare af ett sådant kronohemman öppet att när som helst lösa det till skatte. Enahanda är förhållandet med de af den siste tälaren omnämnda lägenheterna i Jemtland. Skulle dessa lägenheter för lång tid tillbaka verkligen hafva blifvit skattelösta, ehuru sådant numera icke kan bevisas, så kunna nuvarande egarne ju ånyo betala skatteköpeskillingar, hvilket icke kan vara särdeles betungande; och det lär icke kunna anses obilligt, om man fordrar, att den, som påstår att det hemman han innehar är af skattenatur, jemväl bör kunna visa sådant.

Man har också yttrat, att den föreslagna åtgärden skulle leda till förenkling uti de administrativa embetsverken. Jag tror dock icke, att någon ändring i dessa verk blefve en följd deraf, ty, ehuru man påstått detta, har man dock icke kunnat uppgifva någon embetsman, som skulle blifva öfverflödig eller kunna åtnöjas med en mindre lön. Om någon

skulle kunna visa, att de kamerala tjänstemännen haft för mycket besvär till följd af de särskilda stadgandena angående kronohemman, så kan jag icke annat än beklaga, att en sådan åtgärd som den nu föreslagna ej blifvit genomförd i rätten tid, utan ifrågasatt först nu, då detta besvär nästan upphört af sig sjelft.

Jag har förut tillåtit mig att nämna, det Kongl. Maj:t i allmänhet icke visat benägenhet att afstå något af Kronans rättigheter; och jag kan icke finna, hvarför Kongl. Maj:t skulle göra så i förevarande fall framför många andra. Genom den föreslagna åtgärden skulle nemligen de, hvilka hittills uraktlåtit att skattelösa sina hemman, tillerkännas ett slags premium. Men enligt mitt förmenande är försumlighet icke någonting, hvarför premium bör lemnas. En dylik åtgärd vore hvarken tillbörlig eller rättvis.

Äfvenledes har man anmärkt, att förslaget skulle leda till rättvisa i arfsförhållanden, i det att en kronohemmansäbos barn skulle komma att sinesemellan ärfva lika. Jag vill visserligen medgifva, att en sådan arfsrätt just är den enda rätta och billiga; men jag måste anmärka, att då en fader, genom att med en ringa summa skattelösa det kronohemman, som han innehar, kan åstadkomma en lika arfsrätt åt sina barn, likväl uraktlåter detta, så anser jag, att hvarken Regering eller Riksdag kan förekomma eller afhjelpa de oeffter rättigheter, hvartill en sådan gör sig skyldig.

Enligt min åsigt är det således icke något verkligt talande skäl som kan verka till bifall å Kongl. Maj:ts proposition. Jag vill dock härvid anmärka, att den uppoffring af omkring 70,000 R:dr, som Staten enligt förslaget skulle vidkännas, anser jag vara af jemförelsevis underordnad vikt och betydelse, hvadan jag icke heller synnerligen fäster mig dervid; men hvad jag mest fruktar och hvad jag egentligen anser ligga i vägen för en åtgärd, sådan som den föreslagna, är just det att, om denna åtgärd nu skall så att säga med ett enda peundrag på en gång genomföras, så skall den undersökning, som bör ske angående hemmanens jordnatur och deras lagliga innehafvare, säkerligen icke verkställas med den noggrannhet som erfordras, utan hemmanen skola möjligen åsättas oriktig natur eller upplåtas åt orätt egare.

På grund af dessa förhållanden yrkar jag bifall till Utskottets förevarande hemställan.

Herr Ahlgren: Äfven jag för min del tror, att den föreslagna åtgärden visserligen icke skulle sakna alla fördelar, men vid densammas bedömande måste jemväl tagas i betraktande alla de omständigheter, som med frågan stå i sammanhäng, och då torde, enligt mitt förmenande, skälen för bifall icke blifva öfvervägande. Jag tager mig till en början friheten fästa uppmärksamheten derpå, att den i Kongl. Maj:ts proposition påpekade förenklningen i förvaltningen och i räkenskaperna sannolikt härigenom skall vinnas, då alltid en mängd hemman och lägenheter skulle kvarstå såsom bibehållande krononatur, t. ex. sådana, som af särskilda verk och inrättningar samt fromma stiftelser disponeras, äfvensom åtskilliga nybyggen i de norra provinserna, likasom ock vissa lägenheter å Elfsborgs till staden Göteborg upplåtna kungsladugård. Således måste fortfarande i kronoräkenskaperna kvarstå en kolumn för kronohemmanen, antingen den

Kongl. propositionen bifalles eller icke, och den af en talare från Norrland, om nyssnämnda bifall af Riksdagen lemnas, särskildt betonade indragningen af en del tjenstemän torde icke förtjena så synnerligen stort afseende, då hvarken af vederbörande Kollegium i afgifvet utlåtande eller i Kongl. Maj:ts proposition någon antydning blifvit gjord i nyssberörda syfte. Genom den nu ifrågasatta omföringen af kronohemman och lägenheter till skatte skulle äfven, enligt min åsigt, en mängd tvister och förvecklingar uppkomma angående hvilka, som äro de rättmätiga innehafvarne af åborättigheterna, och dessa tvister skulle sannolikt mången gång blifva ganska svåra att fullt rättsenligt afgöra. Men, säger man, det vore en fördel för såväl vederbörande innehafvare som det allmänna att med säkerhet veta hvilka innehafvares åborätt finnes ostridig och således kunde lagligen befastas, så att ingen osäkerhet i detta fall vidare behöfde befaras. För afhjelpandet af denna sednare olägenhet äfvensom för erhållande af visshet om innehafvande jord är af krononatur erfordras dock endast, såsom Utskottet antydt, att Konungens befallningshafvande för hvarje år låte inom länets kyrkor uppläsa en kungörelse, upptagande nummern och namnen på de hemman och lägenheter, som äro af krononatur, samt att samma uppgift äfven ansloges vid tingsställena, då en hvar, som hade lust att taga del af denna handling, hade tillfälle att förvissa sig om förhållandet härmed. Detta är en så enkel åtgärd, att den, utan synnerligt besvär för vederbörande, bör öfverallt kunna verkställas.

Skattköpeskillingen är visserligen i sig sjelf ganska obetydlig, utgörande, om jag ej missstager mig, ett belopp, motsvarande sex års grundräntor, men när så är, torde det billigtvis kunna begäras, att denna köpeskillning äfven erlägges för att ernå full eganderätt till ett kronohemman, så vida af vederbörande innehafvare verkligen anses, att eganderätt är bättre än besittningsrätt. Onekligt är dock, att kronoåborätten äfven medför vissa fördelar, som i viss mån torde kunna jämföras med dem, som åtfölja fideikommiss, då den, som oförvitligt skött kronohemman, är för sig och efterkommande tillförsäkrad att oqvad få allt framgent vara i besittning af detsamma. Dessa fördelar grunda sig på gamla författningar, och då härtill, genom bifall till Kongl. Maj:ts proposition, komma särskilda utgifter för åboen, så kan skäligen ifrågasättas, huruvida ej dessa innehafvare af kronohemman böra höras, innan de beröfvas dem tillförsäkrad åborätt.

Man har sagt, att Staten skulle, i stället för skattköpeskillingar, erhålla åtskilliga inkomster af charta sigillata till fastebref och bouppteckningar m. m. dylikt, men jag tror att det ej är så stort skäl att tala om denna vinst, dels af den orsak att den ej tillförlitligen kan beräknas, dels ock derföre att den skulle tillkomma på åboarnes bekostnad.

Det särskilda fall min ärade granne från Jemtland anfört på de olägenheter, som uppkomma, till följd deraf att Kronan ej ännu afhändt sig eganderätten till kronohemmanen, hörer väl till sällsynta undantagsfall, och jag för min del tror att af domstolarne möjligen begångna missstag icke böra rättas eller så att säga öferskyllas på det sätt, att man helt enkelt, utan dertill af vederbörande innehafvare gifven anledning, öfverför jorden från krono till skatte. Man ser dessutom på de statistiska uppgifterna, att kronohemmanens antal småningom allt mer och mer för-

minskas. Då de år 1844 uppgingo till ett antal af 2,176 hela mantal, hade de under de derefter följande 22 åren nedgått till 442 hela mantal, och vid sådant förhållande samt enär under samma tid icke mindre än 1,779 stycken lägenheter blifvit skattesålda, anser jag icke några anledningar vara för handen att nu brädska med öfverförandet af de återstående kronohemmanen och lägenheterna till skattenatur, helst jag derutaf befarar åtskilliga förvecklingar, såsom jag förut antydt, och den förenkling man förväntar genom kronohemmanens samt åtskilliga andra kronolägenheter upplåtande under skattemannarätt, säkerligen så småningom skall vinnas, utan att skattelösen, på sätt Kongl. Maj:t ifrågasatt, behöfver efterskänkas. Med denna uppfattning af frågan yrkar jag bifall till Utskottets hemställan i förevarande Utlåtande.

Friherre Alströmer: Då man, såsom jag, önskar bifalla den Kongl. propositionen i ämnet, så har man verkligen svårt att till fördel för densamma framhålla andra eller flera skäl än dem, som dels finnas i den Kongl. propositionen, dels ock redan här blifvit anförda, men då äfven jag tänkt framhålla åtskilligt af hvad som här redan blifvit nämnt, nödgas jag anhålla om ursäkt, för den händelse jag kommer att upprepa något af hvad som redan blifvit yttradt.

Hvad nu angår det rent ekonomiska skälet till åtgärden, så tror jag vi kunna komma öfverens derom, att det vore en ren vinst för Kronan, om krononaturen å de återstående kronohemmanen blefve utbytt mot skattenatur, ty skatteköpeskillingen är, enligt min erfarenhet och under vanliga förhållanden, så liten och obetydlig, att den är knappt värd att nämna, och ersättes dessutom mer än tillräckligt af den uppkommande tillökningen i charta-sigillata-inkomsterna af uppbud och fasta, inteckningar och bouppteckningar samt genom upphörande af utgifterna till nämndemännen för de ekonomiska besigtningarne m. m., så att mig synes som skulle fördelarne af förändringen i ekonomiskt hänseende vida öfverstiga den lilla uppoffringen Staten för närvarande skulle göra genom efterskänkande af skatteköpeskillingarne.

En annan omständighet, som är af stor vikt vid denna frågas bedömande, har visserligen också förut här blifvit vidrörd, men hvarå jag tager mig friheten att ånyo fästa uppmärksamheten, och det är den att allt hvad som kan göras för förenkling i administrationen måste leda till en minskning i göromålen, och denna i sin ordning åstadkomma en indragning af tjenster och förminskning i tienstemännens antal. Då i alla händelser, säge hvad man vill, skatteköpen förr eller sednare komma att försiggå och icke upphöra, förrän alla kronohemmanen blifvit inlösta, så tror jag det vore bäst att sådant skedde så fort som möjligt, och då man alltid förer det talet, att vi icke böra lemna något tillfälle obegagnadt för att åstadkomma en förenkling i våra administrativa former, så tyckes mig, att vi aldra minst nu böra försumma det tillfälle härtill, som nu erbjuder sig. Tillförene hafva vi alltid begagnat sådana tillfällen, såsom t. ex. vid grundröntans förenkling, och på samma sätt böra vi förfara äfven nu.

Men det finnes äfven en mängd andra talande omständigheter och skäl, som göra att jag anser den af Kongl. Maj:t föreslagna åtgärden

särdeles önskelig. Kronohemmanen öfvergå, enligt åborättens natur, till den äldste sonen eller dottren, och denna bestämmelse innefattar en stor orättvisa mot de andra arfvingarne samt gifver anledning till mångfaldig fiendskap och långvariga tvister mellan släkten; och hvar och en som något varit i tillfälle att gifva akt på dessa förhållanden, har ej kunnat undgå att märka den sorgliga, man kan nästan säga, demoralisation, som härigenom utbredes bland folket. Redan för 60 år tillbaka afskaffade man fideikommissrätten eller rättigheten att vidare instifta några fideikommiss, och ehuru flera orsaker dertill bidragit och såsom ett bland skälen dertill uppgafs att icke alltför stora fastigheter skulle inom vårt fattiga land bildas, så var väl äfven ett bestämmande skäl det, att man ansåg orättvist mot de andra barnen, att endast det äldsta skulle taga i besittning nästan hela qvarlätenskapen efter föräldrarna. Man talar nu om att kartan för bouppteckningar skulle komma att belasta hela boet, men ändock sämre är, att en enda af arfvingarne tager hela qvarlätenskapen och låter sterbhuset i öfrigt drabbas af alla vid dödsfall vanliga utgifter.

En annan sak, som jag önskade få fästa Herrarnes uppmärksamhet på, är den, att, ehuru sjelfva skatteköpeskillingen icke i sig sjelf uppgår till något afskräckande belopp, den tanken dock hos vår allmoge blifvit ganska allmän, att, så stora besvär och kostnader äro med dessa skatteköp förenade, att detta i de aldra flesta fall bestämmer åboarne att låta allt förblifva på gamla sättet. Vanligen uppgå kostnaderna för ett skatteköp till ett belopp af flera hundra R:dr, förnämligast genom kommissionsarfvoden, och i landsorten anser man icke några uppdrag vara så lukrativa som dem, hvilka afse afslutandet af ett skatteköp. Då således omkostnaderna mångdubbelt öfverstiga den egentliga köpeskillingen, har följden deraf, såsom jag nyss nämnde, blifvit att många afhålla sig från att skatteköpa sina hemman.

För min del tror jag, att några flera skäl hvarken kunna eller behöfva anföras till dem, som redan här förut blifvit andragna till fördel för den föreslagna åtgärden, och för min del röstar jag för obetingadt bifall till den Kongl. Propositionen i ämnet.

Herr Key: Utskottet har anført att, de under stadgad åbo- och besittningsrätt upplåtna kronohemman år 1844 uppgingo till ett antal af 2,176 hela mantal, men desamma under de derpå följande 22 åren nedgått till 442 mantal, hvilka, tillika med åtskilliga kronolägenheter, ännu icke blifvit till skatte lösta; detta har synts mig verkligen vara ett skäl, som visar obehöfligheten af den utaf Kongl. Maj:t föreslagna åtgärden, då utan all efterskänkning af löseskillingen kronohemmanens antal på dessa år så betydligt förminskats. Vidare har man talat om den förenkling, som i afseende på förvaltningen skulle uppkomma genom att bifalla Kongl. Maj:ts förslag; men manne ej detta, till en början åtminstone, ja kanske under en lång följd af år, skulle leda till motsatsen af förenkling, då en utredning af förhållandet med alla de hemman och lägenheter, som fortfarande äro Kronan tillhöriga, måste föregå ett allmänt upplåtande af desamma under skattemannarätt, och en sådan utredning skulle mer än sannolikt föranleda anspråk på nya embetsmannabefattningar eller åtmin-

stone på ökade arfvoden, åtminstone att döma efter det förflutna. Äfvenledes tror jag, att ganska stora svårigheter skola yppa sig vid det slutliga bestämmandet af den person, hvilken besittningsrätten egentligen tillhör. Vi hafva redan under diskussionen hört uppräknas åtskilliga dylika olägenheter, till och med att egare af jord, som ansetts för skattejord, helt tvärt blifvit förklarade innehafva endast kronojord, och möjligen skulle det väl ock kunna hända, att jord funnes, till hvilken icke någon egare kunde igenfinnas. Säsom exempel härpå hörde jag här nyss i mitt grannskap omnämnas ett fall, då äldste sonen, hvilken enligt lag har rätt att vid fadrens död öfvertaga åborätten, begifvit sig af till Amerika, och att man icke vet huruvida han lever eller icke, huruvida han ämnar återkomma eller stadna kvar. Huru bör man i dylika fall bete sig? Vidare skulle enligt min åsigt, den fideikommissnatur, som nu på sätt och vis vidhäftar kronohemmanen, medföra orättvisa för öfriga arfvingar till en affiden kronoåbo, om skattemannarätten fritt öfverlemnas utan någon lösen. Man kan ju tänka sig, och det är till och med upplyst att så skett, att arfvingarne för några hundrade riksdaler erhållit eganderätten till ett dylikt hemman, men efter kort tids förlopp försålt detsamma för lika många tusentals riksdaler; detta måtte väl bevisa den orättvisa, som en Statens gåfva till en enda skulle orsaka de öfrige, och som icke kunnat ega rum, i fall åborätten fortfarande varit gällande eller skattemannarätt blifvit gemensamt inköpt.

Många missförhållanden skulle med ett ord uppstå genom bifall till den Kongl. Propositionen, men då de flesta här redan blifvit framhållna, vill jag icke ånyo upprepa desamma, utan endast fästa uppmärksamheten på en åtgärd, som Utskottet i sitt Utlåtande föreslagit och som icke bör förbises. Detta kan likväl lätt ske, då den förekommer blott i motiveeringen, men saknas i klämman.

Utskottet säger: "Då skatteköpen under nu gällande lagstiftning således visat sig ganska skyndsamt förtgå, synes det Utskottet icke vara af verkligt behof påkalladt att deri för närvarande vidtaga någon förändring, helst skatteköpens vidare fortgående torde kunna i väsendtlig mån påskyndas, derigenom att sådana förteckningar öfver kronohemman och lägenheter, som uti Kongl. kungörelsen den 15 December 1848 omförmålas, icke blott för en gång, utan årligen upplästes från predikstolarne i socknekyrkorna och anslogos vid tingställena, genom hvilken åtgärd dessutom skulle förebyggas sådana misstag i afseende å hemmanens och lägenheternas natur, som, enligt hvad i den nämnda propositionen omförmålas, på flera ställen förelupit". Jag för min del tror, att en dylik åtgärd icke längre bör fördröjas, helst frågan derigenom skulle blifva till sin hufvudsakligaste del löst, och jag tager mig därför friheten föreslå ett tillägg till Utskottets hemställan, hvilket tillägg äfven i Första Kamaren blifvit eller kommer att blifva framställt och är af följande lydelse: "att Kongl. Maj:t täcktes anbefalla, att sådana förteckningar öfver till skatte icke lösta kronohemman och lägenheter, som uti Kongl. kungörelsen den 15 December 1848 omförmålas, må åtminstone hvart annat år uppläsas från predikstolarne i de socknars kyrkor, der hemmanen eller lägenheterna äro belägna och vid tingsställena anslås."

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Vid remissen af den Kongl. Propositionen uttalade jag min farhåga mot att antaga det förslag, densamma innehöll, och anförde för denna min åsigt åtskilliga skäl; dessa skäl anholder jag nu få återkalla i minnet, af den anledning att Herr Statsrådet och Chefen för Finans-departementet, som då icke var närvarande, möjligen af dem torde röna någon inverkan vid bedömandet af denna fråga. Jag anser visserligen hela saken af föga vigt, ty Staten kommer hvarken att förlora eller vinna så särdeles mycket på förändringen, om den genomföres, ej heller kan jag finna, att densamma skulle komma att medföra synnerligt stor förenkling i administrationen eller fördelar för dem som finnehafva ifrågavarande hemman och lägenheter. Det är möjligt, att den på vissa trakter, såsom t. ex. i Norrland, skulle kunna komma att medföra fördelar, som derstädes icke äro att förakta, såsom att få husera med kronohemmanens skogar efter behag, hvilket nu icke hafver sig så lätt, med flera dylika icke oväsentliga fördelar. Men hvad jag med säkerhet vet är, att det skall mången gång möta nästan oöfvervinnerliga svårigheter för Konungens befallningshafvande att utröna och bestämman hvilken besittnings- och skatteköpsrätten till ett hemman egentligen tillhör. Såsom exempel härpå vill jag anföras, att i min hemort fråga uppstod om skatteköp af ett gatehus, men att det icke var möjligt att utröna, hvilken som var lagligen berättigad att få skatterätten på sig öfverlåten, annat än derigenom att man händelsevis hittade på några nära hundra år gamla skifteshandlingar, deri en åbo å gatehuset fanns hafva bevakat dess rätt. Med dessa och utdrag af kyrkoböcker kunde ådagaläggas, hvilken som hade rätt till värdskap å detta kronogatehus. Jag må just undra, huru Konungens befallningshafvande skolat reda sig vid öfverföringen till skatte åt den som var lagligen berättigad, om den skolat ske på sätt som förevarande förslag anvisar.

Jag tager mig friheten påminna, det jag, då frågan förra gången här förevar vid remissen af den Kongl. Propositionen, omnämnde, att det i min hemort finnes en kronolägenhet, för hvilken förre innehafvarens äldste son står skrifven såsom brukare och innehafvare, ehuru denne för två å tre år sedan emigrerat till Amerika och lägenheten i sjelfva verket brukas af en yngre broder, som dock icke står skrifven derfor. Ostridigt är, att den äldre af dessa bröder har sådan förmån till skatteköp å ifrågavarande kronolägenhet, som Konungens befallningshafvande, efter behörigen skedd utredning, måste förklara vara fullt laglig, och om förslaget skulle bifallas i den form det nu blifvit framställt, så skulle således Konungens befallningshafvande nödgas att öfverföra skattemannarätten på denne son, oaktadt han ej finnes i landet, oaktadt han kanske aldrig någonsin återvänder hit, och oaktadt han möjligen icke ens finnes i lifvet.

Må det tillåtas mig att vidare anföras förhållandet med ett skatteköp, som vägrades af Konungens befallningshafvande och af Kammarkollegium, men som sedermera drogs under Kongl. Maj:ts pröfning, då målet utställdes till Kongl. Kammarkollegii utlåtande, och då det inträffade, att Kammarkollegium afgaf ett utlåtande, som stod i rak strid med dess i ämnet förut afkunnade utslag. Osäkerhet och villrådighet i denna

del af lagskipningen torde icke blifva sällspord, i fall det Kungliga förslaget nu oförändradt antages.

Jag nämnde vid den förut omtalade remissen af Kongl. Maj:ts proposition, att den som har värdskap till ett kronohemman, äfven har besittningsrätt till detsamma, och att jag icke kan finna, det statsmakterna hafva rätt att förändra denna besittningsrätt till full skattemannarätt utan åboens samtycke. I min hemort har jag ock träffat gamla förståndiga bönder, som icke velat skattelösa hemmanen af den orsak, att icke sönerne och mågarne skulle kunna förstöra hemmanet, när familjefadren vände näsan i vädret. De hafva resonnerat på det sätt, att den, som kunde hafva lust att förstöra egendomen, skulle åtminstone sjelf förut hafva besväret att förskaffa sig rättigheten dertill. Har man nu icke rätt att tvinga någon att erlægga skattelösen, så synes mig äfven, som man icke skulle ega rätt att förändra hemmanets natur utan innehafvarens medgifvande. Under nuvarande förhållanden äro emellertid hemmanen betryggade mot den fara, som genom skuldsättning och oförständig hushållning från innehafvarnes sida annars mången gång skulle kunna hota desamma.

Men äfven andra skäl finnas, som göra det för mig betänkligt att skänka bifall till den Kongl. Propositionen. Hos Kongl. Maj:t i Högsta Domstolen har nyligen en rättegång blifvit afgjord angående skatteköp af åtskilliga hundrade tunnland jord af ganska betydligt värde, hvilken jord, utan undantag, är upptagen uti alla jordeböcker och indelningsverk, som upprättats sedan Skåne kom under Svenska kronan såsom krono. Rättegången har emellertid slutat på det viset, att utaf alla de tunnland i Kronans jordeböcker under kronotitel upptagna jord, det vill säga sådana som Konungens befallningshafvande måste anse och behandla såsom kronojord, hvarom tvisten rörde sig, slutligen endast omkring 15 tunnland af Kongl. Maj:ts Högsta Domstol förklarades vara Kronan tillhörig. I fall nu Konungens befallningshafvande haft att afgöra denna fråga, så hade det varit intressant nog att se, huruvida skattebrefvet kommit att lyda på flera hundra eller endast på 15 tunnland jord och för hvilken af de många tvistande på dessa få tunnland.

En talare har antydt, att, genom de upplysningar som skulle af Konungens befallningshafvande anskaffas, stora orättvisor skulle komma att uppdagas, och jag tror nog, att sådana förhållanden skola kunna inträffa, men jag tror äfven, att bästa sättet för lösande af rättstvister är att låta de intresserade utföra dem inför vederbörande myndigheter, och att man, för att en gång komma till det rätta, måste underkasta sig svårigheten och obehaget af rättegångar. Detta bjuder mig emellertid att anse det vara alldeles nödvändigt att äfven framdeles låta skattemannarättens beviljande få blifva beroende på föregående ansökan, ty eljest fruktar jag, att, om vi företaga oss att stifta så kategoriska lagar som den nu föreslagna, vi derigenom tvifvelsutän komma att framkalla orättvisor och möjligen skapa tvister, som blifva svårlöstare än de som nu kunna förekomma om sådan jord.

Hvad man här beräknat i uppkommande fördelar för Staten genom förökade inkomster af charta-sigillata-försäljning vid köp och inteckningar

m. m., anser jag icke vara så särdeles säkra att påräkna, och icke lära de väl uppkomma endast och allenast genom att öfverföra åtskilliga kronohemman från den ena kolumnen till den andra.

En talare har nämnt, att fideikommissrätten upphäfdes för omkring 60 år sedan, men härutinnan måtte väl ligga något misstag af den ärade talaren, ty det var endast rätten att stifta nya fideikommiss som upphäfdes, och inom vårt land finnas ännu ganska många både stora och små fideikommiss kvar. Vill man taga bort dem, d. v. s. upphäfva den dem påtryckta fideikommissnatur, så har jag för min del ingenting att deremot invända, men så länge dessa förnämligare och större fideikommiss kvarstå, kan jag icke finna något skäl uti att de mindre, eller kronohemmanen, till sin, ehuru med de förra ej fullt jemförliga, dock något analoga, natur förändras.

Samme ärade talare har äfven omnämnt de kostnader för Staten, genom besigtningar å kronohemman, som af kronobetjent med biträde af nämndemän förrättas, hvilka skulle kunna undvikas genom antagande af det Kongl. förslaget, men jag tillåter mig härvid anmärka, att dylika besigtningar numera äro bortlagda, åtminstone i min hemort. De voro brukliga och kanske nödvändiga den tid, då fråga kunde uppstå derom, att kronohemmanen kunde råka i ödesmål, men då sådant numera icke är att befara, hafva ock dylika syner och besigtningar af sig sjelf upphört, åtminstone på de flesta orter inom landet.

På grund af hvad jag nu anfört, yrkar jag afslag å den Kongl. Propositionen i ämnet och bifall till Utskottets nu föreliggande Utlåtande.

Herr Liss Olof Larsson: Sedan Herrar Ahlgren och Key nu yttrat sig i ämnet, skulle jag kunna inskränka mig till att instämma med dem; men då jag inom Utskottet deltagit i behandlingen af detta ärende och jemväl bidragit till det beslut, hvartill Utskottet kommit, skall jag ändock bedja att få säga några ord. Härvid vill jag först anmärka, att genom den Kongl. Propositionen ifrågasättes att på ett bräde skänka bort omkring 80,000 R:dr, och må detta vara till svar å påståendet att här icke är fråga om någon förlust för Staten. Såsom det hufvudsakliga skälet för bifall till denna framställning har man åberopat den förenkling i administrationen, som genom en sådan åtgärd skulle vinnas. För min del kan jag dock icke finna, att förenklingen derigenom blir så stor, eller bereder Staten så viktiga fördelar, som man velat låta påskina, ty, efter hvad som uppgifvits, äro de återstående kronohemmanen ju icke flera än 442 mantal, och det är för öfrigt icke säkert att ej äfven af dessa en del redan kunna vara skattesälda. Dessutom afser ju, såsom Herr Ahlgren redan anmärkt, den Kongl. Propositionen icke någon förändring beträffande de kronohemman, som af särskilda verk och inrättningar samt fromma stiftelser disponeras, eller nybyggen i norra provinserna och ej heller lägenheterna å Elfsborgs kungsladugård. Då man sålunda skulle bibehålla en del af kronohemmanen på samma sätt som förut, tyckes det vara temligen naturligt, att den afsedda förenklingen icke kan blifva särdeles stor.

Man har sagt, att innehafvare af kronohemman ofta nog tro sig innehafva dem under skattemannarätt. Jag förstår likväl icke huru sådant kan vara möjligt, då i den Kongl. Propositionen, bland andra skäl, finnes anmärkt, att Kronans "svagt aflönade tjänstemän" åligger att hvarje tredje år besigtiga dessa hemman. Jag förstår, säger jag, icke, huru innehafvaren af ett kronohemman kan säga, det han icke vet af att det är krono, ty skulle kronobetjeningen komma och besigtiga min egendom hvar tredje år, då borde jag väl hafva temligen klart för mig, att jag icke innehade den under skattemannarätt.

Man kan visst säga, att en sådan ovisshet låter sig förklaras derigenom, att dessa syner icke hållas så ordentligt. Jag vet icke, huru härmed hänger ihop. Men om så är, lärer väl ock det skälet, att dessa syner äro ett onus för kronobetjeningen, icke böra tillmätas så stor betydelse.

Man har vidare talat om de invecklade arfsförhållanden, som uppkomma genom dessa hemmans natur af krono. Det må väl vara saunt. Men då detta är en fråga, som närmast rörer innehafvarne af hemmanen, och då de icke lära underlåta att köpa dem till skatte, derest de i berörda hänseende finna någon fördel dervid — helst köpeskillingen icke utgör mer än 120 R:dr för ett helt mantal, hvilket icke kan vara särdeles betungande för en så pass stor fastighet — så föreställer jag mig, att det skäl, man häruti velat finna för bifall till den Kongl. Propositionen, icke är så utomordentligt viktigt.

En annan talare har sagt, att en del innehafvare af kronoskattehemman icke hafva handlingar, som styrka att hemmanen blifvit skatteköpta. Det är ju dock i sjelfva verket ingenting annat än hvad som kan inträffa jemväl i andra fall, att nemligen det kan möta svårigheter att styrka sin eganderätt till allt hvad man önskar ega. Om jag innehar ett kronoskattehemman, som jag vill ega med full skattemannarätt, men icke kan med handlingar styrka att sådant skatteköp egt rum, icke lärer väl detta vara ett fullgiltigt skäl att Staten då bör helt och hållet efterskänka sin rätt till hemmanen utan någon slags ersättning.

En annan talare åter yttrade, om jag icke hörde orätt, att fideikommissen här i Sverige upphört för omkring 60 år sedan. Jag hade dock trott, att fideikommissen finnes hos oss ännu i närvarande stund. Och mig har man sagt, att dessas innehafvare möjligen komme att få en fördel af den föreslagna förändringen, men jag vill ej yttra mig deröfver, då jag icke känner, i hvilket samband dessa båda saker skulle stå till hvarandra.

Samma talare trodde, att de återstående kronohemmanens innehafvare skulle afskräckas från att skattelösa dem genom dyrheten af att för detta ändamål anlita åtskilliga embetsmän och kommissionärer. Är detta sannt, så frågar jag, är det då bättre att genom en sådan förändring, som den Kongl. Maj:t nu föreslagit, tvinga dessa hemmansinnehafvare att anlita samma embetsmän och kommissionärer? Och det skulle likväl blifva en följd af den Kongl. Propositionens antagande. Ty om dessa hemman äfven skulle öfverföras till skatte utan någon lösen, så vore dock innehafvarne tvungne att styrka sin åborätt dertill, hvilket i många fall torde komma att blifva förenadt med ganska stora svårigheter och kostnader.

För öfrigt har jag hittills trott, att det icke vore öfverensstämmande med våra förhållanden att påtvinga personer en gåfva, som väl kan innebära en fördel, men som dock å andra sidan är af den beskaffenhet, att många torde betacka sig för densamma; och jag betviflar ännu högeligen, att det är med våra rättsliga förhållanden förenligt att tvinga någon att emottaga en gåfva, som måhända någon gång är förenad med en utgift, större än hvartill de sjelfva uppskatta gåfvan. Hvad som likväl för mig utgör det hufvudsakliga skälet att påyrka bifall till Utskottets förslag är, att jag finner, det en stor orättvisa i annan händelse skulle begås emot de personer, hvilka redan skatteköpt sina hemman. Af den Kongl. Propositionen inhemtas, att sedan år 1844 mer än 1,700 hemman blifvit lösta till skatte. Deras innehafvare hafva sålunda, efter en beräkning af 15 R:dr för $\frac{1}{8}$ mantal, fått till Staten betala omkring 200,000 R:dr för detsamma som Staten nu vill bortskänka. De personer, som under föregående eller innevarande år skatteköpt sina hemman och derigenom beredt Staten en inkomst, skulle, i händelse af bifall till den Kongl. Propositionen, derest de uppskjutit denna åtgärd, kunnat få skattemannarätten för intet. Detta är ett hån emot dem, och är och förblir, efter min öfvertygelse, en stor orättvisa emot alla dem som redan skatteköpt sina hemman.

Man talar ofta om aflösning af grundskatter, rotering, vägunderhåll och dylikt. Om Riksdagen skulle besluta något sådant, kan man väl tro att en sådan lösen skulle komma att erläggas af många, om Riksdagen nu etablerar den princip, att den som uppskjuter med erläggandet af sådan lösen, han får den slutligen efterskänkt?

Jag skall nu icke längre upptaga Kammarens tid utan slutar med att yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Sjöberg: Då en Kongl. Proposition framlägges eller en enskild riksdagsmans motion väckes i något ämne, gör man sig vanligen på förhand en föreställning om den blifvande utgången af frågan, då den skall till slutlig behandling af Representationen företagas. Vissa af dessa framställningar tyckas redan vid första påseendet innebära så afgjorda företräden, att man icke ett ögonblick vill vara tveksam om deras slutliga framgång. Andra åter innebära, så till sågandes, sin egen dom och synas icke hafva någon utsigt att vinna bifall. Till den förre af dessa kategorier skulle jag vilja räkna den Kongl. Proposition, som uti ifrågasvarande ämne afgifvits, hvaröfver Stats-Utskottet i dess föreliggande betänkande uttalat sig, och som nu är föremål för diskussionen. Denna fråga är ingalunda ny. Den har, efter min uppfattning, redan hunnit eller åtminstone bort hinna mogna, ty den är icke mindre än 23 år gammal. De framställningar, på hvilka Kongl. Maj:t stöder sitt förslag, äro genomförda i de minsta detaljer, gå frågan så in på lifvet, betrakta den från så olika synpunkter, att resultatet nu borde vara temligen gifvet. En ytterligare omständighet kommer härtill, nemligen att Stats-Utskottet i allt hufvudsakligt ger Kongl. Maj:t rätt och till och med erkänner, att ur flera synpunkter frågan är af den beskaffenhet, att den förtjenar allt afseende från Representationens sida. Men Utskottet förmenar, att det för närvarande icke är någon brådska med denna frågas afgörande, att saken nog löser sig sjelf, och att man sålunda utan fara kan se tiden an.

Jag vill visserligen icke gå så långt, att jag påstår det vara med något egentligt äfventyrligt förknippadt att nu afslå Kongl. Maj:ts Proposition och bifalla Utskottets hemställan, men jag finner den nädiga Propositionen i mer än ett afseende vara af den vikt och betydelse, att jag högst ogerna skulle se, att saken finge en sådan utgång. Skälen för bifall till den Kongl. Propositionen hafva redan blifvit så framhållna och utvecklade, att det befriar mig från nödvändigheten att vidare upprepa dem.

Alla äro ense deri, att, om man ser saken från den ekonomiska sidan, Staten icke genom en sådan åtgärd, som den nu föreslagna, gör någon nämnvärd uppföring. Om ock en mindre sådan under den närmaste tiden derigenom skulle uppstå, så synes likväl full ersättning därför framdeles skola komma Staten till godo. Derom torde icke ens någon tvekan kunna förefinnas, i betraktande af de skäl, som i sådant hänseende blifvit i betänkandet anförda, och som här blifvit ytterligare framhållna.

Det är visst sannt, att de återstående kronohemmanens antal icke synes vara synnerligen stort, och man torde till och med kunna antaga, att det uppgår till en lägre siffra än 442, såsom i Stats-Utskottets Utlatande omförmåles. Men detta antal är dock i och för sig icke så ringa, och härtill kommer, att de nuvarande *kronolägenheternas* antal är ganska stort. Det har redan blifvit erinradt, och jag ber ytterligare Kamraren lägga vikt på den omständigheten, att i afseende på dessa lägenheter det för närvarande råder en stor oreda, och att det är af högsta vikt att få densamma undanröjd. Det är icke något enstaka förhållande, utan det förekommer i nästan hvarje provins, att en mängd dylika lägenheter, som finnas på papperet, i verkligheten dock äro obefintliga. Egare till hemman, inom hvilkas områden sådana lägenheter äro upptagna såsom belägna, betala år efter år godvilligt den obetydliga skatten därför, vanligen uppgående endast till några få ören — exempel finnes till och med på, att den utgör endast ett öre — heldre än de underkasta sig de kostnader och besvär, som äro förenade med en undersökning af förhållandet. Der, hvarest sådana lägenheter icke äro upptagna inom enskildes egområden utan, såsom fallet vanligen är i de norra provinserna, inom annan under Kronans disposition varande mark, är det ofta uppbörds mannen, kronofogden eller läns mannen, som sjelf erlägger skatten för dem. Heldre än att anställa kostsamma och besvärliga efterforskningar på marken efter dessa små egor, hvilka undersökningar ofta nog kanske skulle medtaga ända till hälften af deras lön, betala dessa tjänstemän år efter år den obetydliga skatten därför, såsom deras företrädare gjort före dem. Att dylika missförhållanden icke bidraga till reda i jordeböckerna, ligger i sakens natur; och det tyckes ensamt från denna synpunkt vara skäl att bifalla den Kongl. Propositionen.

Att kostnaderna för undersökning om dylika inom enskildes hemman upptagna kronolägenheter icke äro obetydliga, det sluter jag deraf, att en ledamot af Första Kamraren vid remissen af den Kongl. Propositionen förklarade, att han och hans företrädare i eganderätten till en fastighet i långliga tider erlagt skatt för en lägenhet, som skulle finnas inom egendomens område, ehuru ingen visste, hvar den var belägen. Han sade, att han gjort detta heldre än han underkastat sig de uppföringar, som

skulle vara oundvikliga för att få klarhet i saken. Då detta yttrades af en person, så förfaren som han uti domstolsväsendet och administrationen i alla deras vinklar och vrår, af en person, som varit ledamot af öfverrätt, statsråd, och som nu är president i ett Kollegium, till hälften domstol och till hälften förvaltande verk, när, säger jag, ett sådant yttrande kunde fällas af en person i hans ställning, och som dessutom är i sådana ekonomiska omständigheter, att en dylik utgift för honom måste vara en ren obetydlighet, då torde det finnas skäl för andra, mindre lyckligt lottade, att, såsom man säger, draga sig för en utgift, som dessutom mången gång kanske icke skulle leda till det resultat, som åsyftades.

En omständighet, som redan blifvit vidrörd, är, att det finnes åtskilliga olika slag af dessa hemman. Olika grunder äro stadgade för rätt och företräde att dem besitta och olika former för behandlingen af tvister derom. I Stats-Utskottets betänkande finnes omförmäldt, hurusom slika tvister rörande en del af sådana hemman upptagas af de allmänna domstolarne, i fråga om andra åter gå den administrativa vägen alla instanserna igenom, och slutligen beträffande vissa slag af dessa hemman börja i administrativ ordning men sluta hos Kongl. Maj:t i Högsta Domstolen. De förmåner, som åtfölja äboskapet å dessa hemman, äro äfven olika. Och hela detta osammanhang i lagstiftningen rörande kronohemman måste ovillkorligen medföra oreda och en gagnlös uppoffring af tid för tjenstemän och myndigheter.

Hvad dessa hemmans omföring i jordeböckerna och obefintliga kronolägenbeters afförande utur desamma beträffar, så är det gifvet, att det skall vara af stor vikt, att den sker ju förr desto heldre. Då arbetet med de nya jordeböckernas upprättande nu med all fart pågår, är det naturligtvis viktigt att de, så vidt möjligt är, icke belastas med misstag samt onyttiga anteckningar; och endast från denna synpunkt bör den ifrågasatta åtgärden så fort ske kan verkställas. Det har af mer än en talare här blifvit framhållet, att genom bifall till den Kongl. Propositionen någon nämnvärd förenkling i administrationen icke skulle åstadkommas, och *en* talare har påpekat, att den Kongl. Propositionen icke ifrågasatt någon direkt minskning i tjenstemännens antal. Hvad förenklingen angår, så är det gifvet och af Stats-Utskottet äfven medgifvet, att, om äfven icke i så stor skala, en förenkling af förvaltningen och det särdeles invecklade kameralväsendet dock otvifvelaktigt måste uppstå genom den föreslagna åtgärden.

Att icke i samma ögonblick, som beslutet derom fattas, en minskning af tjenstemännens antal i ena eller andra förvaltningsgrenen kan åstadkommas, ligger i sakens natur; men lika visst är det ock, att, derest man icke småningom vill vidtaga de förenklingar och inskränkningar, hvartill tillfälle yppas; om man icke beträder den nu anvisade vägen och genom partiela förenklingar under tidernas lopp söker vinna det mål, hvilket här i denna Kammare ju företrädesvis vunnit anklång, nemligen administrationens förenkling i dess helhet, så skola vi aldrig i fråga derom komma från stället, utan kvarstå på samma punkt; och det skall blifva oss omöjligt att uppnå det föresatta målet, huru ifrigt vi än må yrka på detsamma. Har någon, då vid 1868 års riksdag väcktes förslag och be-

slöts en underdånig skrifvelse om administrationens förenkling i vissa hänseenden, tänkt sig en sådan förenkling endast genom en våldsamt omstörtning af det bestående kunna åvägbringas, då har han storligen misstagit sig. För icke längesedan behandlades här ett annat betänkande af Stats-Utskottet, der fråga var väckt, att en viss klass af tjänstemän skulle upphöra, utan att man dock på samma gång ifrågasatte en ändring i de författningar, som bestämma göromålen för dessa tjänstemän. Detta kan visserligen vara en ganska beqväm utväg, men jag tviflar högeligen på, att den leder till det mål, som eftersträfväs.

Man har talat om de tvister angående åborätt med mera, som skulle uppstå, i händelse den Kongl. Propositionen komme att bifallas; och två eller tre talare hafva framhållit en omständighet, hvarom äfven vid remissen af Propositionen ordades, jag menar den mycket omtalade emigranten. Det är således *en emigrant*, som i denna diskussion spelar en så framstående roll, att det är fara värdt, att den Kongl. Propositionen ensamt för hans skull kommer att afslås. Jag får bekänna, att, ehuru jag tillmäter emigrationsfrågan all vikt, jag likväl icke kan tänka mig, att *en persons* bortovaro skulle vara af så stor betydelse, att denna omständighet kan väga något i vågskålen för bifall eller afslag till Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning.

En ledamot af Kammarern, som afgaf ett temligen vidlyftigt anförande vid remissen af den Kongl. Propositionen, antyde äfven nu, så vidt jag eljest fattade hans mening rätt, att derest denna Proposition komme att bifallas, så skulle man med ett enda penndrag utstryka de rättigheter, som vissa enskilda personer möjligen kunde ega till ett visst slags hemman. Om dermed afsågs de så kallade Skånska frälsehemmanen, hvilket han vid remissen tydligt angaf, så vågar jag antaga, att han misstagit sig. Frågan om dessa hemmans natur skall, på grund af de upplysningar jag erhållit och hvilkas riktighet jag måste antaga vara höjd öfver allt tvifvel, redan nu kunna anses från Kronans sida vara fullt afgjord. Vid 1856—1858 årens riksdag gjordes af Kongl. Maj:ten en framställning till Rikets Ständer, som af dem godkändes och föranledde till utfärdandet af Kongl. Kungörelsen den 23 Maj 1857, hvilken innefattar föreskrifter om, till hvilken tid undersökningar i jordeböckerna må utsträckas, för att förhållandena ifrån Kronans sida skola anses laga-kraftvunna. Det bestämdes då, att Kronan icke egde rätt att sträcka dessa undersökningar längre tillbaka än till de jordeböcker, som upprättats under sista delen af förra seklet eller år 1793 för Östergötlands län, år 1797 för Stockholms län och år 1795 för de öfriga länen. De jordeböcker, som efter denna tid tillkommit, äro i allmänhet fyra; och i händelse skiljaktighet emellan dessa jordeböcker icke förefinnes, ega de vitsord hvad Kronans rätt beträffar, och Kronan kan icke göra någon vidare talan gällande i detta afseende. Nu har, såsom jag nyss antyde, af en fullt behörig person inom Kammar-kollegium för mig blifvit uppgifvet, att, hvad de Skånska länen beträffar, deras jordeböcker redan undergått en fullständig granskning och att en noggrann utredning på grund deraf verkstälts, hvadan Kronan sålunda derstädes icke kan i detta hänseende vidare göra någon rätt gällande. Hvad åter annan jordinnehafvare än Kronan angår, är det uti den af mig åberopade Kongl. Kungörelsen tyd-

ligen uttaladt, att en sådan, i hvad hans rätt rörer, är obetaget att, utan inskränkning till någon viss tid, emot upprättad jordebok i stadgad ordning anföra besvär. Men, för så vidt Kronan möjligen skulle kunnat inom nämnda län hafva någon jordeganderätt, hvarom dessa läns jordeböcker icke lemnat någon upplysning, så lärer en sådan rätt nu icke vidare kunna återopas, efter hvad jag på grund af ofvanberörda förhållanden tror mig kunna antaga.

Jag har i denna fråga hufvudsakligen fäst mig vid den förenkling i förvaltningen, som genom bifall till den Kongl. Propositionen skulle komma att vinnas. Jag anser detta, ett bland de första stegen i denna riktning, vara af den stora vikt, att det *här* i denna Kammare icke borde kunna annat än med ett allmänt bifall mottagas; och det är att befara, att, i motsatt fall, Regeringen skulle känna sig föga uppmuntrad att vidare fortgå på denna väg, der man med ogillande mött ett förslag, som, jag upprepar det, ensamt ur den af mig nyss angifna synpunkten förtjenar bifall.

Jag vågar sålunda förena mig med dem, som yrka bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande Proposition.

Herr Carl Ifvarsson: Vissa frågor äro af den beskaffenhet, att så många talande skäl kunna anföras både för och emot dem, att man verkligen kan blifva villrådig, på hvilken sida man skall ställa sig, och jag får för min del bekänna, att det förekommer mig, som om denna fråga skulle i det närmaste vara af dylik art. Den fördel, som skulle tillskyndas innehafvare af kronohemman, derest en sådan förändring uti hittills gällande stadganden i afseende på ordningen och sättet för vinnande af skattemannarätt, som Kongl. Maj:ts uti ifrågavarande nådiga Proposition föreslagit, blefve af Riksdagen antagen, är, efter min åsigt, af så ringa betydighet, att den sidan af saken icke kan innebära något synnerligen kraftigt skäl för antagande af Kongl. Maj:ts Proposition, ty denna fördel blefve — om man blott afser skatteköpeskillingen — en eftergift af endast 10, 12 eller 15 Riksdaler för hvarje vanlig hemmansdel. Å andra sidan är den inkomst, Staten genom skatteköpskillingarne skördat och hvilken för år 1867 uppgick till endast 2,958 R:dr, så ringa, att den knappt förtjenar tagas i betraktande, då densamma påtagligen minskas år efter år. Om deremot Kongl. Maj:ts Proposition vinner Riksdagens bifall och alla kronohemman erhålla skattenatur, kan Staten snart påräkna åtskilliga inkomster af charta sigillata å såväl köpe- och fastebref, som in-teckningar. Förlusten och vinsten, som genom den ifrågaställda förändringen af hemmanens natur skulle tillskyndas Staten, väga således ungefär jemnt, så att den sidan af saken icke förtjenar synnerligt afseende.

Det har blifvit ifrågasatt, huruvida man ställer sig på fullt rättslig grund, när man bifaller Kongl. Maj:ts Proposition. Det får medgifvas, att man kanske icke gör detta, ty det kan sägas, att den ifrågaställda ändringen innebär en orättvisa mot dem, som förut skatteköpt sin jord, men då blir frågan, hvem skulle komma att lida orätt, om Kongl. Maj:ts Proposition vinner bifall? Jag tror för min del, att icke någon derigenom konime att blifva lidande, ty man kan icke påstå, att orättvisa skulle tillskyndas innehafvaren af kronohemman i annat hänseende, än att han

blefve tvungen att erlægga lösen för handlingar, som han icke begärt, men denna orättvisa torde fullt uppvägas af den omständighet, att hans skattemannarätt genom dessa handlingar blir bestyrkt.

Det återstår således blott en sida af saken, hvilken likväl i någon mån kan uppmåna till bifall till Kongl. Maj:ts förslag, och det är den förenkling i administrationen, som genom samma förslags antagande skulle vinnas. En representant för Stockholm har redan framhållit denna omständighet, och om jag också icke kan anse de väntade fördelarne så stora, som de, enligt hans åsigt, skulle blifva, är jag dock öfvertygad om, att den ifrågavarande förändringen skall i någon mån leda till en i hög grad önskvärd förenkling af förvaltningen och kameralväsendet. Man kan visserligen icke hoppas att denna förenkling genast skulle kunna vidtagas, ty det fordras några år innan en behörig utredning egt rum angående innehafvarnes besittningsrätt till kronohemmanen, men sedan denna utredning blifvit verkställd, kan man påräkna både förenkling och indragning af åtskilliga tjänster; och Kongl. Maj:ts Proposition är således ett steg på en väg, som jag önskar, att vi så fort som möjligt måtte beträda, hvarföre jag nu vill förorda samma förslag, såsom jag äfven gjorde vid frågans behandling inom Utskottet, fast jag icke ansåg frågan vara af så stor vikt, att jag mot Utskottets beslut behöfde nedlägga min reservation.

En omständighet finnes kanske dessutom, som äfven talar för bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, och jag vet icke om densamma blifvit af någon föregående talare vidrörd, alldenstund jag varit hindrad att åhöra öfverläggningen från dess början. De, som nu vilja skatteköpa kronohemman, få vanligen vidkännas ganska betydliga kommissionärsarfvoden för att få sina ansökningar ombesörjda. Dessa kostnader komma naturligtvis att upphöra, i händelse Kongl. Maj:ts förslag antages, till vinst för åboerna, och förlusten blir icke Statens utan kommissionärernas, kanske i allmänhet kronbetjeningens och vederbörande tjänstemäns.

Då jag vill förorda hvarje förenkling i förvaltningen, om än aldrig så liten, tvekar jag alltså icke att instämma med dem, som yrka bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Kallstenius: Denna fråga har nu blifvit inom Kammaren så grundligt diskuterad, att väl knappast något är att tillägga, och då jag aldraminst är benägen att omtröska hvad af föregående talare redan blifvit anfördt och jag dessutom tror, att Kammaren är mest belåten med att slippa höra redan framställda argumenter ånyo upprepas, liksom jag äfven är öfvertygad om, att åsigtorna i frågan hos Kammarens ledamöter numera äro så stadgade, att de icke genom något hvilket som helst anförande kunna rubbas, så vill jag endast gifva tillkänna, att jag inom Utskottet icke delat majoritetens åsigt, och att jag ännu bibehåller den öfvertygelse, som jag vid frågans behandling der hyste. För min del finner jag många viktiga skäl tala för bifall till Kongl. Maj:ts Proposition och jag vågar försäkra, att jag, derest genom den föreslagna förändringen någon afsevärd vinst skulle tillskyndas innehafvarne af kronohemmanen, skulle vara den förste att afstyrka en sådan förändring, men då jag är öfvertygad om, att reda i dessa förhållanden, utan någon nämnvärd uppoffring från Statens sida skall inträffa, om den af Kongl. Maj:t föreslagna

förändringen godkännes, så vill jag icke motsätta mig det steg till förenkling af administrationen, som ock derutaf skulle blifva en följd.

Jag skulle icke vidare behöfva yttra mig, men då jag finner, att ett påstående af en representant från Skåne icke blifvit vederlagdt, vill jag med några ord bemöta detsamma. Han yttrade nemligen, att bifall till Kongl. Maj:ts Proposition skulle vara detsamma som en sorts premie till sådane åboer, som varit försumlige och icke skatteköpt sina innehafvande kronohemman. Jag tror deremot att, om Utskottets förslag antages, så får den försumlige åboen just en sådan belöning derutinnan, att han då tillåtes att i evighet vara försumlig; hvaremot han, i händelse Kongl. Maj:ts Proposition vinner bifall, måste underkasta sig de kostnader, som blifva en följd af hemmanets omföring i jordeboken från krono till skatte. Jag anser, som jag haft äran säga, så kraftiga skäl hafva blifvit anförda till stöd för Kongl. Maj:ts Proposition, att jag icke tvekar att med min röst bifalla detsamma.

Herr Ola Jönsson: Jag ber om förlåtelse att jag ånyo har begärt ordet, men jag har sett mig nödsakad att göra det, med anledning af några yttranden, som blifvit fällda af föregående talare.

En representant för Stockholm yttrade, att Kongl. Maj:ts Proposition stödde sig på ett i detalj väl utarbetadt förslag. Jag förmodar, att han med detta förslag åsyftade skatteförenklingskomitéens förslag, hvars motiver dock af Kammar-kollegium en gång för längesedan blifvit vederlagda, och den vederläggningen står, efter min öfvertygelse, ännu fast, oaktadt Kollegii sednare tillstyrkan. Samme talare sade äfven, att Kongl. Maj:ts förslag hade så många afgjorda företräden att, från hvilken sida man än såge saken, detsamma förtjente bifallas. Han behagade dock icke närmare angifva, hvaruti dessa företräden skulle bestå, men yttrade, att kronolägenheter skulle finnas, för hvilka vederbörande kronobetjening heldre sjelfva erlade skatterna, än de underkastade sig de med samma lägenheter uppsökande förenade kostnader och besvär. Jag vill icke bestrida sanningen häraf, och jag har förut yttrat, att äfven i Skåne dylika lägenheter finnas, för hvilka skatterna utgå, utan att någon bestämdt vet hvar lägenheterna äro till finnandes, men icke är det kronobetjeningen, som der erlägger skatterna — det få nog andra personer göra. Men dessa missförhållanden försvinna väl icke derigenom att lägenheterna omföras från krono till skatte, ty skatterna stå väl kvar, fastän lägenheten byter natur. Nej, missförhållandena i detta afseende kunna endast afhjelpas genom en grundlig jordransakning och undersökning, om dessa lägenheter, hvilka till belägenhet och gränser icke äro kända, verkligen finnas eller icke. Samme talare auförde äfven, att en föregående talare yttrat, att af Kongl. Maj:ts Proposition icke kunde inhemtas. huruvida någon indragning af tjenster skulle blifva en följd af ifrågakämda förändringen. Denne talare skulle väl vara jag, men jag ber få upplysa, att jag vid det tillfället icke talade om Kongl. Maj:ts Proposition, ty det kunde jag förstå, att i sammanhang med det ämne, hvarom Propositionen handlar, icke kunde förekomma förslag till förenkling af förvaltningen. Jag nämnde endast, att ingen talare ännu visat att såsom följd af den åtgärd, Kongl. Maj:ts Propo-

sition föreslagit, någon tjänst skulle afskaffas eller någon embetsman få mindre lön

Samme representant för Stockholm yttrade jemväl, att Riksdagens den 15 Maj 1868 till Kongl. Maj:t aflättna skrifvelse, angående den s. k. administrativa domsrättens upphörande och förvaltningens förenkling i vissa hänseenden, gifvit anledning till Kongl. Maj:ts ifrågavarnde förslag och att den, som tänkt sig att de åtgärder, som, i anledning af berörda skrifvelse, kunde vidtagas, skulle bestå i en våldsamt indragning af embeten och tjänster, högligen misstagit sig. Detta sednare är ganska riktigt, men jag tror icke att någon tänkt sig en sådan våldsamt indragning. Lika litet tror jag, att Riksdagens berörda skrifvelse gifvit anledning till Kongl. Maj:ts nu ifrågavarande Proposition, och det finnes väl icke någon i denna Kammare, som föreställt sig att den förenkling i förvaltningen, som Riksdagen begärt, skulle bestå uti den åtgärd, som omförmäles i Stats-Utskottets förevarande Utlåtande.

En annan talare har upprepat, att den förändring, Kongl. Maj:t föreslagit, vore särdeles nyttig och önskvärd, emedan den skulle hafva till följd en förenkling af förvaltningen och det invecklade kameralväsendet. Efter min öfvertygelse kommer denna förenkling att i alla fall vinnas, blott man lemnar åboerna tid att skatteköpa sina innehafvande hemman, hvilket de i allmänhet snart torde göra, emedan de flesta kanske blifva nödsakade att låta inteckna hemmanen.

Till slut vill jag endast vidröra den värde representantens för Stockholm yttrande, att Kongl. Kungörelsen den 23 Maj 1857 skulle inskränka Kronans rätt till talan angående de Skånska frälsehemmanen. Jag har ej gifvit anledning till något tal om den Skånska frälsefrågan, men då den det oaktadt blifvit vidrörd, vill jag med anledning af berörda yttrande blott nämna att den värde talaren härutinnan torde hafva misstagit sig, ty berörde Kongl. kungörelse är väl icke något annat än en förklaring af Kongl. Kungörelsen den 11 Maj 1855, som handlar om de uti ordinarie räntan ingående persedlars omsättning och förenkling.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr Sjöberg: Den talare, som sednast hade ordet, förmenade, att jag begått ett misstag, då jag påstått, att Kronan icke vidare kunde göra någon talan gällande i afseende på de Skånska frälsehemmanen. Till stöd för sin mening åberopade han Kongl. Kungörelsen den 11 Maj 1855; jag deremot åberopade Kongl. Kungörelsen den 23 Maj 1857, hvilken tydligt talar om, huru långt tillbaka undersökningarne uti äldre jordeböcker må utsträckas. Af en fullt kompetent person har, jag upprepar det, blifvit mig meddeladt, att granskningen af jordeböckerna i Kammar-kollegium numera är fullbordad, icke blott i fråga om räntepersedlarnes belopp, utan äfven angående hemmanens natur; och det torde således vara klart, att Kronan numera icke kan väcka något anspråk i fråga om eganderätt till några Skånska frälsehemman. Enär denna uppgift lemnats mig af en person, som har säker kändedom om förhållandet i detta afseende, eger jag icke den ringaste anledning att betvifla uppgiftens riktighet.

Då diskussionen i denna fråga redan blifvit ganska vidlyftig, vill jag icke upptaga tiden med flera anmärkningar mot den näst föregående talarrens yttrande, ehuru anledningar dertill icke saknas.

Herr Ola Jönsson: Jag vill, med anledning af den siste talarrens yttrande, endast fästa uppmärksamheten på, att äfven jag åberopat Kongl. Kungörelsen den 23 Maj 1857, men jag sade, att denna kungörelse blott utgör en förklaring af Kongl. Kungörelsen den 11 Maj 1855, angående de uti ordinarie räntan ingående persedlars omsättning och förenkling.

Herr Carl Ifvarsson: Jag kan icke fatta, huru de af Herr Ola Jönsson påpekade förhållandena angående de Skånska frälsehemmanen kunna stå i sammanhang med och inverka på förevarande fråga om kronohemmans upplåtande under skattemannarätt utan särskild ansökning och köpeskillings erläggande. Om en sådan förändring kommer till stånd, blir väl förhållandet, med afseende å tredje mans rätt, detsamma som när en åbo söker skatteköp å sitt innehafvande kronohemman. I hvilket fall som helst kan tredje man göra sin rätt gällande. Jag tror att detta vidrörande af förhållandena i Skåne härleder sig antingen från ett missförstånd, eller ock är det ett försök att slå blå dunster i ögonen på andra.

Grefve Sparre: Det skäl, som hufvudsakligen blifvit anfördt för bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, eller den afsedda förenklingen i Kronans räkenskaper, synes mig vara temligen obetydligt. Den rättsliga sidan synes mig otvifvelaktigt vara den viktigaste; framför allt måste man, när fråga är om att från Statens sida efterskänka rättigheter, noga taga i betraktande de konsekvenser, som kunna dragas af de åtgärder, man vill vidtaga.

En talare från Dalarne har vidrört det förhållande, att de många, som hittills mot erläggande af lösen förvärfvat sig skattemannarätt, icke utan skäl kunna anse den ifrågakända förändringen innebära en orättvisa och lätt komma på den tanken, att Staten utan rätt af dem uppburit köpeskillning. Jag har förut sett sådana slutsatser dragas, och det skulle icke förundra mig om dylika tankar i detta fall skulle uppstå.

Ett annat förhållande är äfven värdt uppmärksamhet. Kongl. Maj:ts Proposition medgifver denna frihet från lösen åt innehafvare af vissa hemman, men förvägrar ändra detsamma. De hemman, som af särskilda verk och inrättningar samt fromma stiftelser disponeras, äfvensom åtskilliga lägenheter å Elfsborgs kungsladugård äro undantagna. Med skäl kunna innehafvarne af dessa lägenheter fråga: hvarföre få icke vi komma i åtnjutande af samma förmån som innehafvare af andra kronolägenheter? hvarföre skola vi hafva sämre rätt? Jag vill icke ens antyda alla de följder, som skulle kunna ledas och som den allmänna meningen snart skulle med obarmhertig kouseqvens härleda af denna eftergift.

En sida af saken vill jag likväl icke lemna alldeles obemärkt. Såvidt jag fattat Kongl. Maj:ts Proposition rätt, äro nybyggen i Nermland jemväl undantagna från den kronohemman i allmänhet medgifna frihet från lösen,

och detta med skäl, ty afvittringarne äro ännu icke fullbordade och man saknar således närmare uppgifter om dessa hemman. Men sedan afvittringarne blifvit verkställda, kunna innehafvarne af dessa nybyggen framkomma med pretentioner att erhålla skatterätt utan lösen, och jag kan icke se huru Statsmakterna, sedån steget engång blifvit taget, kunna till dem säga nej.

Dessa omständigheter hafva hos mig uppväckt tvekan att för närvarande bifalla Kongl. Maj:ts Proposition och jag vill gerna se de betänkligheter, hvilka jag nu framhållit, häfda, innan jag kan godkänna en sådan åtgärd, som Kongl. Maj:t föreslagit.

Herr Statsrådet Friherre af Ugglas: Jag hade icke ämnat att vidare besvära Kammaren med något anförande uti en fråga, som synes mig vara temligen uttömd, så vida icke den siste talaren hade i afseende på åtskilliga omständigheter uttalat satser, hvilka jag för min del icke kan instämma uti. Han har påstått att detta förslag skulle innefatta en stor orättvisa mot dem som tillförene erlagt skatteköpeskilling för sina hemman. Jag kan icke inse detta, och om det skulle vara förhållandet, så skulle vi snart sagdt vara betagna rättigheten att vidtaga någon förändring — det må vara hvilken som helst — uti våra nuvarande skatteförhållanden. Är den af Kongl. Maj:t nu föreslagna åtgärden orättvis, då var det också en orättvisa Rikssens Ständer begingo, då de för några år sedan efterskänkte qvarnräntan, en orättvisa mot alla de qvarnegare, hvilka förut fått betala denna ränta, då gjorde också Riksdagen, då den förlidet år omförde alla grundröntorna uti en fix penningeskatt, sig skyldig till en orättvisa mot dem som förut fått betala dessa dryga afgifter in natura, eller efter markgångspris. För min del kan jag dock icke finna att förslaget innebär den ringaste orättvisa mot de nuvarande innehafvarne af skattejord.

Vidare har samme talare förklarad, att förslaget innefattar en orättvisa mot åtskilliga andra personer, hvilka icke innefattas uti den Kongl. Propositionen. Denna gör nemligen undantag för sådana hemman och lägenheter, som af särskilda verk och inrättningar samt fromma stiftelser disponeras, för krononybyggena i de norra provinserna och för de i Kongl. brefvet den 1 Februari 1867 nämnde lägenheter å Elfsborgs kungsladugård.

Hvad nu de hemman och lägenheter beträffar, som innehafvas af särskilda verk och inrättningar samt fromma stiftelser, så läser det väl icke vara möjligt för Kronan, som en gång öfverlätit dessa hemman, att mot dessa verks och inrättningsars bestridande i detta afseende något lagstifta. Är nu detta undantag orättvist, så var också sista Riksdagens beslut, att grundskatternas onsättning i penningar icke skulle gälla de grundröntor, som med frälserätt egas, orättvist. Men Riksdagen har, enligt min tanke, lika litet rätt att ensidigt besluta i fråga om förändring af de kronohemmans natur, öfver hvilka Staten afhändt sig dispositionsrätten, som i afseende på sättet för utgörandet af räntor, som egas med frälserätt, och detta af det skäl att det är en skyldighet så väl för det allmänna som för den enskilde att ej göra intrång på tredje mans rätt.

Hvad åter angår nybyggena i Norrland, så äro dessa uti en helt annan kategori än vanliga kronohemman. Dessa nybyggen blifva utaf sig sjelfva skatte, numera sedan nybyggaren visat att han fullgjort den honom

älliggande odlings- och nybyggnadsskyldigheten och efter äldre författningar sedan frihetsåren gått till ända. Konungens Befallningshafvande skall utan vidare, sedan nybyggaren fullgjort dessa prestanda, öfverföra hemmanet till skatte.

Med de Elfsborgs kungsladugård tillhörande lägenheter är ett särskildt förhållande. Riksdagen beslöt år 1866, att denna ladugård med tillhörande lägenheter skulle få öfverlemnas till Göteborgs stad för att bebyggas, och vid uppgörandet af öfverlåtelsen mellan Göteborg och Kronan stadgades, att Kronan såsom ersättning skulle erhålla skatteköpeskillingen för de lägenheter å kungsgården som såldes. Hade icke Riksdagen stadgat detta vilkor, så hade man måst öka den löseskillning Göteborgs stad fick betala för dessa lägenheter. Vilket tillkom genom ömsesidig uppgörelse, och att nu ensidigt söka att rubba detsamma, dertill tror jag icke det vara skäl.

Jag vågar således tro att den orättvisa, hvarom den siste talaren ordade, icke eger rum, och om den eger rum, så drabbar den hvarje åtgärd som vi skulle vidtaga för förenkling utaf våra invecklade beskattningsförhållanden.

Sista gången jag hade ordet yttrade jag, att denna fråga icke vore af någon stor och genomgripande betydelse, utan endast innebure ett steg i den riktning vi böra gå vid förenklingen af vår förvaltning. Vid förra riksdagen togs ett stort steg i denna riktning genom grundräntornas omsättning uti en fix penningeskatt. Man kan visserligen icke säga, att någon stor förenkling deraf skall blifva följdin inom ett eller annat tiotal af år, men att denna åtgärd dock kommer att leda till en sådan förenkling, derom tror jag icke att tankarne kunna vara delade. Detta andra steg, som nu är i fråga, är visserligen icke af samma betydelse, men kommer dock ovilkorligen att leda till samma mål, derigenom att en massa af ärenden, hvilka nu besvära de förvaltande myndigheterna, småningom kunna upphöra; och detta sätt, att efter hand minska mängden af de angelägenheter, som af de administrativa verken handläggas, är efter min öfvertygelse det enda, som kan åstadkomma det önskade resultatet.

Min åsigt är sålunda, att man icke bör på något vis tillmäta denna fråga en så ofantligt stor betydelse, som en och annan talare här under diskussionen gjort, utan helt enkelt anse den såsom ett steg till förvaltningens förenkling. Betraktar man förslaget ur denna synpunkt och tillika ihågkommer att det hvarken medför någon orättvisa eller tillskyndar Staten någon förlust, så tror jag att man väl måste medgifva att det är förtjent att af Riksdagen bifallas.

Herr Nils Larson: Jag har begärt ordet med anledning utaf ett yttrande, som Herr Grefve Sparre här afgifvit. Bland de skäl, som af honom anfördes för afslag å den Kongl. Propositionen, var äfven det, att Kongl. Maj:t från rättigheten att utan afgift öfverföras till skattehemman undantagit åtskilliga kronohemman och lägenheter, nemligen dem som innehafvas utaf särskilda verk och inrättningar, tillhöra Elfsborgs kungsladugård eller äro belägna uti Norrland. Detta yttrande utaf den ärade Grefven är dock redan till största delen besvaradt utaf Herr Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet, och jag vill derföre endast tillägga

några få ord i afseende på de Norrländska kronohemmanen, för att derigenom visa att Herr Grefven, då han talade om dem, talade om en sak, om hvilken han icke egde någon kännedom alls.

I Norrland finnas tvänne slags kronohemman, det ena vanliga kronohemman och det andra så kallade krononybyggen. Det är i afseende på de sednare som Kongl. Maj:t i sin Proposition gjort ett undantag, och detta af det skäl, att ett sådant beslut, som Kongl. Maj:t här föreslagit Riksdagen att fatta, alldeles icke är behöfligt hvad dessa nybyggen beträffar. De hafva tillkommit efter år 1818, och om dem är stadgadt, att då odlings- och nybyggnadsskyldigheten är fullgjord de utan lösen skola från krono till skatte öfverföras; och det kunde således icke blifva fråga om att innefatta dem under de lägenheter, hvilka i den Kongl. Propositionen afses.

Herr Almquist: Jag är förekommen af Herr Finansministern och af den siste talaren och ber därför att få med dem instämma.

Öfverläggningen var slutad. Sedan Kammaren, på Herr Talmannens framställning, beslutit, att det af Herr Key föreslagna tillägg skulle göras till föremål för särskild proposition, för den händelse, att Utskottets hemställan blefve af Kammaren bifallen, afgaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag å berörda hemställan i förening med bifall till Kongl. Maj:ts Proposition. Då den förra af dessa propositioner förklarades vara med öfvervägande ja besvarad, begärdes votering, för hvars anställande följande omröstnings-proposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i dess Utlåtande N:o 38,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts nädiga framställning i det ämne, hvarom förevarande utlåtande handlar.

Omröstningen utföll med 79 ja mot 55 nej. Kammaren hade alltså bifallit Utskottets hemställan och gaf, vid sådan utgång af voteringen, Herr Talmannen dernäst proposition på bifall till det af Herr Key framställda tilläggsförslag. Äfven detta förslag bifölls, och hade Kammaren alltså för sin del beslutit, att Riksdagen, vid anmälan af sitt beslut i denna fråga, tillika skulle i underdånighet anhålla:

“det Kongl. Maj:t täcktes anbefalla, att sådana förteckningar öfver till skatte icke lösta kronohemman och lägenheter, som uti Kongl. Kungörelsen den 15 December 1848 omförmälas, må åtminstone hvartannat år uppläsas från predikstolarne i de socknars kyrkor, der hemmanen eller lägenheterna äro belägna och vid tingsställena anslås.“

§ 3.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets Utlåtande N:o 39, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående upplåtelse under eganderätt af en till marknads- och kyrkostugu-plats anslagen mark inom Lycksele socken af Westerbottens län.

§ 4.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående restitution till bolaget L. O. Smith & Komp. af erlagd tillverkningsafgift för icke tillverkad bränvin; och anförde härvid

Herr Kallstenius: Herr Talman! mine Herrar! Jag har den olyckan att äfven i den fråga, som nu föreligger, hafva en från Utskottets afvikande mening. Jag kan icke finna att det kan vara Staten värdigt att utkräfvä skatt för en vara, som icke tillverkats. Det är visserligen sannt att bränvinslagstiftningen i sin helhet är och kanske måste vara en undantagslagstiftning, men det är väl ock otvifvelaktigt gifvet att de undantagsbestämmelser, som der förekomma, icke böra få gälla längre än som för Statens ändamål kan vara nödvändigt, d. v. s. att förekomma att Staten beröfvas de inkomster han enligt lag bör åtnjuta af bränvinbränningen, icke att tillskynda den bränvinstillverkare, som gjort allt hvad i hans förmåga stått för att uppnå det quantum, som lagen bestämmer att han enligt sin anmälan bör tillverka, utan att deri hafva lyckats, oförtjenta förluster.

Utskottets mening stödjer sig på det antagandet, att bolaget redan fått restitution af så stor del af tillverkningsafgiften, som enligt lag får restitueras för den minsta tillätna anmälningen. Detta antagande är falskt, och i denna omständighet torde ligga ännu ett skäl mera för riktigheten af den asigt jag i frågan hyser. Utskottet säger nemligen så här: "— — — — — enär bemälda bolag, hvilket, enligt hvad handlingarne utvisa, anmält sig till den minsta bränvinstillverkning, som författningsenligt får ega rum, eller till 300 kannor för dygn, redan fått återlyfta så stor del af den erlagda tillverkningsafgiften, som för undertillverkning får restitueras". Nu är det emellertid icke förhållandet att bolaget hade anmält sig för det minsta tillverkningsquantum. Jag har här en uträkning från landskontoret i Upsala, hvilken visar att bolaget under den tolfte terminen 1868 eller den tredje, under hvilken det utöfvade bränvinstillverkning, anmält sig för ett tillverkningsbelopp, som med 200 kannor per dygn öfversteg det minsta tillätua.

Nu förekommer också, att Riksdagen några månader efter det denna tillverkning, som gått så olyckligt, skedde, beslöt att bränvinstillverkare skulle ega rätt att erhålla restitution af den erlagda skatten ända till minimum af den tillätua tillverkningsquantiteten, äfven om han anmält sig för det aldra högsta tillverkningsbeloppet. Riksdagen godkände med ett ord några månader efter det bolaget afslutat den bränvinstillverkning,

hvarom här är fråga, den grundsatsen, att bränvinstillverkaren ej bör till Staten erlägga skatt för mera än hvad han verkligen tillverkat. Jag frågar då, om det icke äfven för ett sådant fall som det förevarande är billigt och riktigt att lemna in sådan restitution. Om bolaget hade fått åtnjuta den restitution lagen nu medgifver för bränvinstillverkningen under den tolfte bränningsterminen af år 1868, så hade bolaget icke behöft tillverka mer än 3,120 kannor och således varit berättigadt erhålla restitution för 3,380 kannor. Bolaget har nu visserligen fått restitution för 1,300 kannor, men det hade då fått för 2,080 kannor mera.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att detta bolag har sökt, med ganska stora uppoffringar för sig sjelf, att höja bränvinshandteringen i landet och att införa, så till sägandes, en ny handtering i detta fall, genoin att vid bränningen använda en ny råvara, hvilken i en framtid kan för landet medföra ganska stora fördelar. Att alla försök äro förenade med äfventyr och faror, aldrahelst om det, såsom här varit fallet, gäller att införa någonting nytt och att tillvinna sig större skicklighet i ett yrke, det veta säkerligen alla Kammarens ärade ledamöter.

Under sådana omständigheter och då Utskottets motivering hvilar på en falsk grund, anhåller jag vördsamt, att Kammarerna behagade lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Jag vill för denna min anhållan anföra ännu ett skäl. Riksdagen beslöt år 1867, i en visserligen icke aldeles, men dock temligen nära, likartad fråga med denna, restitution af afgiften icke för någon del, utan för hela den anmälda tillverkningen och detta just derföre att ingen enda kanna hade blifvit tillverkad. I sin skrifvelse till Kongl. Maj:t med anmälan af detta beslut säger Riksdagen "— — och enär, å ena sidan, det väl icke kan vara Staten värdigt att bereda sig en inkomst på den enskildes bekostnad, då denne sednare icke åtnjutit någon motsvarande fördel, men, å andra sidan, icke heller är billigt, att Staten, till följd af den enskildes uraktlåtenhet, må få vidkännas utgifter för bränvinskontrollen, utan att erhålla någon tillverkningsafgift, har Riksdagen funnit sig böra på det sätt bifalla Eders Kongl. Maj:ts nådiga framställning i ämnet, att ifrågavarande bränvinstillverkningsafgift må, efter afdrag af de kostnader Kronan, till följd af den föranstaltade kontrollen vid bränneriet, fått för den anmälda, men uteblifna tillverkningen vidkännas, Kammarjunkaren de Camps' konkursmassa restitueras", d. v. s. då icke något försök gjordes att bränna något, då restituerades hela skatten, endast med afdrag att den obetydliga skilnad, som kunde belöpa sig för att ersätta kontrollören för hans vistelse vid bränneriet. Ett dylikt förhållande har inträffat äfven här. Bolaget hade om hösten 1868 anmält sig vilja under tionde bränningsterminen tillverka 3,900 kannor bränvin. Genom omständigheter, oberoende af bolaget, blef det omöjligt att börja tillverkningen under denna termin. Bolaget erhöi då af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande restitution utaf en femtedel af den erlagda afgiften, och genom särskild resolution af Kongl. Maj:t fick bolaget äfven den öfriga skatten eftergifven. Under den terminen brändes sålunda ej en enda kanna och då fick bolaget hela skatten tillbaka. Sedermera har dock bolaget bränt, och under ogynsamma förhållanden, så mycket som möjligt. Att under sådana

dana förhållanden ej vilja medgifva den restitution, hvarom det nu är fråga, finner jag för min del obilligt.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra anhåller jag om bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag å Utskottets förslag.

Herr Rylander: Af Utskottets yttrande i motiveringen till dess hemställan synes det att, såsom den föregående talaren redan påpekat, Utskottet gjort sig skyldigt till ett misstag angående den quantitet bränvin bolaget anmält sig vilja tillverka. Utskottet säger nemligen, att bolaget anmält sig "till den minsta bränvinstillverkning, som författningsenligt får ega rum, eller till 300 kannor för dygn", men verkliga förhållandet är att bolaget anmälte sig vilja bränna 500 kannor om dygnet. Derom har, såsom jag nyss nämnde, Her Kallstenius redan upplyst och jag ber att få tillägga att jag genom samtal med chefen för Bränvinskontrollbyrån fått bekräftelse på att så varit förhållandet. Bolaget har för bränvinshandteringens förbättrande underkastat sig stora uppoffringar och till och med från utlandet införskrivit lärare, som utan ersättning lemnat undervisning åt enskilda i sättet att af detta nya material, hvitbetor, producera bränvin. Bolaget har således, efter mitt förmenande, gjort landet en tjänst just genom denna bränvinsbränning. Vid sådant förhållande anser jag att, äfven om förhållandet vore sådant som Utskottet uppgifvit, att nemligen bolaget icke anmält sig för högre tillverkning än 300 kannor per dygn, billigheten ändock fordrade att bolaget återfinge hela det belopp som blifvit erlagdt i skatt för bränvin, som icke tillverkats.

Då jag ser saken från denna sida, kan jag således icke annat än på det varmaste förorda afslag å Utskottets Utlåtande och bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Medin: Icke heller jag kan för min del bifalla Utskottets förslag och tror i likhet med den förste talaren, att något misstag härvidlag är begånget, nemligen att under en del af bränningstiden tillverkningsbeloppet utgjort 500 kannor, under det att restitution icke beviljats för mer än 300. Detta visar sig nemligen af det bevis, som nyss omnämndes af Herr Kallstenius och som var utträdadt af Konungens Befallningshafvande i Upsala län, hvaruti säges, att den första anmälningen gällt 300 kannor, men vid en af de följande terminerna ökats till 500 kannor, under det att, såsom Stats-Utskottets Utlåtande upplyser, bolaget aldrig tillgodonjutit större afdrag än efter 300 kannors tillverkning.

Man bör dessutom besinna, att detta bolag varit det allmänna till stort gagn, då det vågat sig på det riskabla försöket att uttröna, huruvida bränvinsbränning af hvitbetor var eller kunde blifva nyttig för landet. Detta försök misslyckades visserligen och, såsom bekant, stod det bolagsmännen ganska dyrt, ty de hade nedlagt så stora kostnader på företaget, att deras förlust uppgick till 30,000 R.dr. Äfven af andra uppoffringar har i detta fall bolaget visat sig mäktigt. Många elever antogos vid bränneriet, hvilka, för befordrandet utaf en rationelare bränvinsbränning inom landet, erhöillo kostnadsfri undervisning i denna industri. Och man må icke tro, att icke dessa kunde lära sig sin konst, fastän företaget misslyckades, ty många skickliga elever utgingo från denna skola. För egen

del kan jag vitsorda, att jag haft en brännmästare som kom derifrån och hvilken brände med vida bättre resultat än de föregående jag haft. Äfven för ett hvitbetssockerbruks anläggande och denna industris idkande i större skala har detta bolag visat sig synnerligen verksamt, likasom ock det är temligen tydligt, att den erfarenhet, som man vunnit vid hvitbetsbränningen, icke bör vara utan inflytande på denna sockertillverkning.

När man nu derjemte, såsom den förste talaren erinrat, ifrån 1867 års riksdag har ett prejudikat på, att restitution i ett likartadt fall blifvit beviljad, så kan jag sannerligen icke inse, hvarföre man nu ville neka denna förmån åt bolaget L. O. Smith & Co, hvilket det oaktadt kommer att göra en ganska betydlig förlust på detta första försök att i fosterländskt intresse skapa en ny näring. Det kan visserligen sägas, och jag har hört personer yttra sig så, att detta vore ett farligt prejudikat, emedan flere kunde komma efteråt på samma sätt och söka få sin skatt tillbaka. Ja, om de stödjå sig på goda skäl, så må de gerna komma, ty jag tror icke det är Staten värdigt att taga skatt för mera bränvin, än som i verkligheten blifvit tillverkadt. Meningen med denna lagstiftning är väl icke och har väl icke varit någon annan, än att man skulle tillse att ingen kanna bränvin skulle få brännas, utan att Staten därför erhöle sin rätt. Jag vill mycket hålla på den gamla satsen: "gifver kejsaren hvad kejsaren tillhör," eller med andra ord, jag önskar att Staten i hvarje särskildt fall må bekomma, hvad honom med rätta tillkommer; och det är min öfvertygelse att sådant sker genom bifall till Kongl. Maj:ts Proposition i denna fråga och afslag å Utskottets förslag, hvilket således är mitt yrkande.

Herr Ahlgren: Ehuru bolaget Smith & Co, enligt en af de föregående talarnes åsigt, kan anses hafva ådagalagt en sällspord patriotism, derigenom att bolaget — med afseende på den stora fördel, som skulle landet tillskyndas genom införande af den här förut ej utöfvade industri att tillverka bränvin af sockerbetor — anlagt ett bränneri för sådan tillverkning, så tror jag dock med temlig visshet kan antagas, att bolaget hufvudsakligast gjort detta med hänsyn till egen påräknad vinst och fördel, och att företaget helt enkelt är en misslyckad spekulation, för hvilken bolaget råkat ut. Det må emellertid tillåtas mig något litet granska de skäl, som bolaget anført för begärd restitution utaf den redan erlagda tillverkningsafgiften.

Bolaget säger till en början, att det icke erhållit de beställda maskinerna i behörig tid. Dervid vill jag blott anmärka, att i sådant fall hade det ålegat bolaget, då det uraktlåtit att vidtaga för maskinernas erhållande i behörigen god tid erforderliga åtgärder, att åtminstone i rätan tid hos Konungens Befallningshafvande anmäla, att bolaget på detta sätt blifvit mankeradt och att intet bränvin komme att tillverkas, då bolaget undgått att erlægga afgift. Vidare yttras, att den brännmästare, som från utlandet införskrifvits, varit oskicklig; men detta vill jag till last lägga bolaget, som ej i berörda hänseende bättre sett sig för. Det tredje skälet, som bolaget anført är, att en otjenlig väderlek försämrat de för bränning afsedda sockerbetorna. Men, mine Herrar, huru ofta inträffar det icke för industriidkare i allmänhet, att deras materialier på ett

eller annat sätt förskämmas eller försämräs, och icke kan väl staten uppträda till hjälp i dylika fall.

Man kan emellertid fråga: är det någon olyckshändelse, som ådragit bolaget denna förlust? Nej, det befinnes icke vara så. Finnas då några för ifrågavarande restitution ömmande omständigheter? Icke ens på denna fråga kan man gifva mer än ett svar och det också nekande.

Om det anses obilligt eller oriktigt, att Staten skall uppbära afgift för bränvin, som icke tillverkats, då må i första hand ändras i ämnet gällande författning, men må man väl akta sig för att gifva ett sådant prejudikat som det här ifrågasatta. Vi hafva hört åberopats ett föregående sådant; nu vill man ytterligare hafva ett till. Sedan vi sålunda fått tvenne, skulle säkerligen än flera vid kommande riksdagar på hvarandra följa. Jag bör dock fästa uppmärksamheten derpå, att det prejudikat, som af en föregående talare åberopades, tillkom under förhållanden, som voro helt olika med dem, som nu äro för handen. Då tillgick nemligen så, att en Kammarjunkare de Camps, sedan han anmält sig till bränvinsbränning, gjorde konkurs, och hans fordringsegare saknade kännedom om, att han gjort en sådan anmälan; hvadan icke heller någon tillverkningsafgift blef erlagd. Då emellertid afgiften af konkursboet uttogs på exekutiv väg, gingo gode männen in till Kongl. Maj:t med en underdånig ansökan att få densamma tillbaka. Kammararen behagade finna, att omnämnda förhållande var helt annorlunda än det som nu föreligger oss till afgörande.

Under sådana omständigheter, och då de föregående talarne icke i ringaste mån kunnat öfvertyga mig om, att Utskottets skäl ej äro välgrundade, och icke heller det cirkulär från Herrar Smith & Co, som i dag härstädes till Kammarens ledamöter utdelats, kunnat rubba min åsigt, vågar jag anhålla om bifall till Utskottets afstyrkande Utlåtande, till hvilket jag med min röst inom Utskottet bidragit.

Herr Petter Andersson: Då icke heller jag kan dela Utskottets afslag i denna punkt å Kongl. Maj:ts Proposition, borde jag måhända sjelf för denna min åsigt framhålla några skäl. Men de tre förste talarne hafva redan, såsom mig synes, i tillräcklig grad gjort detta; och jag tror att de skäl, som i synnerhet den förste talaren anført, icke äro så ovigtiga, som man här velat låta påskina, utan tvärtom så talande, att de borde kunna öfvertyga en och hvar. Jag förenar mig således i hans yrkande om afslag å Utskottets hemställan och bifall till den Kongl. Propositionen.

Herr Carl Ifvarsson: Jag vill instämma med Herr Ahlgren, så väl i de skäl han anført som i det yrkande han framställt, och vill för egen del endast tillägga, att det vore önskvärdt, att Riksdagen icke selsattes med sådana frågor som denna, emedan större kostnad, än den ersättning, som här är ifrågasatt, derigenom tillskyndas staten. Anser man för rätt, att skatt till staten icke bör erläggas för större belopp bränvin, än som blifvit tillverkad — hvilket äfven är min åsigt — må man då först företaga en förändring af lagstiftningen i denna riktning. Men annars torde det icke vara välbetänkt att efterskänka en sådan skatt utan synnerligen bevekande skäl. Nu har restitution egt rum så

långt författningen medgifver, och skall man gå längre för den ene, fordrar billigheten att man äfven går längre för den andre; men då får Riksdagen utan tvifvel, år från år, ett stort antal slika frågor att behandla, hvilket, såsom jag nyss sagt, skulle medföra allt för mycken tidsutdrägt och för stora kostnader. Jag tror således, att man bör akta sig för ett sådant prejudikat. Icke heller kan det väl vara lämpligt, att Riksdagen i allmänhet skall pröfva dylika administrativa frågor, hvilka egentligen icke tillhöra dess område. Jag får derföre förorda bifall till Utskottets förevarande hemställan.

Herr Hörnfeldt: Jag är förekommen af Herr Ahlgren och ber att få instämma i hvad han yttrat. De skäl, som skulle tala för bifall till Kongl. Maj:ts Proposition rörande Herrar L. O. Smith & komp. begäran att återfå erlagd tillverkningsafgift för bränvin, som icke blifvit tillverkad, tror jag verkligen äro af beskaffenhet att icke tala för ett sådant bifall. Hvad särskildt angår det ena af de skäl, som af bolaget anförts för denna begäran, nemligen att de beställda maskinerna icke levererats i behörig tid, är detsamma redan af Herr Ahlgren vidrördt; men jag vill tillägga, att, om bolaget också icke, såsom han säger, att det borde hafva gjort, ingått med en anmälan till Konungens befallningshafvande om det ifrågavarande förhållandet, så borde bolaget hafva vänt sig till den person, som icke inom föreskrifven tid afemnat maskinerna och af honom utkräft ersättning för den förlust, som derigenom tillskyndats bolaget. Detta hade bestämdt varit mycket mera lämpligt än att framkomma till Riksdagen med en anhållan i sådant syfte, ty Riksdagen bör dervid ingenting åtgöra, så länge författningens bestämmelse är tydlig och klar. Jag yrkar således bifall till Utskottets hemställan.

Herr Liss Olof Larsson: Jag har föga att tillägga till hvad Herrar Ahlgren och Carl Ivarsson anført, ty jag tror, att hvad de sagt, innebär nog talande skäl att bifalla, hvad Utskottet här har tillstyrkt. Men jag må säga, att det icke är utan förundran, som jag sett, att man här uppstått och försvarat den Kongl. Propositionen om efterskänkning af ifrågavarande bränvinstillverkningsafgift. Motiverna för en sådan efterskänkning skulle vara, att bolaget tillskyndats förlust, dels genom dröjsmål med aflemnande utaf de beställda maskinerna, dels till följd af oskicklighet hos den från utlandet införskrifna brännmästaren, och dels derigenom att en ogynnsam väderlek försämrat hvitbetorna. Ja, mine Herrar, skulle staten garantera för, att t. ex. vid påbörjandet utaf en industriel anläggning maskinerna skulle komma i behörig tid, eller att den som skulle förestå anläggningen — denna må nu vara ett bränneri eller hvad annat som helst, ty det gör ingenting till saken — också egde vederbörlig skicklighet att sköta densamma, eller med ett ord, att staten skulle ansvara för alla de förluster, som på grund af en eller annan felaktighet torde drabba den ifrågavarande industridkaren, då frågar jag verkligen, hvarthän man till slut skulle komma. Lika litet tror jag, att staten kan åtaga sig någon garanti för att väderleken skall bli gynnsam för utöfvandet af den ena eller andra näringen. Jag anser deremot, att den, som för sin egen fördel bragt densamma i gång, också bör under-

kasta sig möjliga förluster, likasom det ock i min tanke skulle vara ett högst olyckligt prejudikat, om vi nu bifölle Kongl. Maj:ts Proposition, & hvilken jag derföre för min del yrkar afslag, på samma gång jag förordar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Medin: Den siste talaren har visserligen sagt, att man icke bör ställa så till, att Staten skall garantera den enskilde industriidkaren för de förluster, han möjligen kan komma att göra; men jag får erinra om, att jag aldrig begärt något sådant. De förluster, som drabba honom, får han minsann nog sjelf vidkännas, och det är temligen tydligt, att i och med detsamma man nödgas begära en restitution sådan som denna, har förlusten varit stor nog. Men icke kan jag se något obilligt deruti, att man begär tillbaka sin afgift för det bränvin, som man icke varit i tillfälle att tillverka, och det är ingenting annat, som här blifvit satt i fråga. Det är visserligen sannt, att rättast vore, såsom en talare på Norrlandsbänken yttrade, att man först ändrade författningen, ty jag medgifver, att den är otydlig, ehuru väl andemeningen med densamma väl icke varit annan än den, att det skulle tillses, att för hvarje kanna bränvin, som brändes, också erlades skatt. Åtminstone tror jag, att Riksdagens Ständer vid denna lagstiftning hade förnämligast detta i sigte. Den, som var med i Utskottet vid 1853 års riksdag, då denna författning kom till, bör kunna veta, under huru mycket meningsstrid och bråk det förberedande arbetet försiggick, och hurusom slutligen i Riksdagens elfte timma författningen under loppet af några få dagar måste uppsättas och redigeras. Det blef ett hastverk och derföre kanske också i någon mån ett fuskverk. Det var naturligtvis också då så väl för den ene som för den andre omöjligt att förutse alla de händelser, som skulle kunna inträffa och vid hvilka författningen skulle tillämpas samt derför uppsätta noggranna bestämmelser; och vid sådant förhållande vet jag icke, hvarföre ej Riksdagen, som är lagstiftare, bör kunna något begagna sig utaf latitudsystemet vid lagens tillämpning och taga de mildrande omständigheterna i betraktande, liksom hvarje domare gör, då han skall afdöma ett rättsförhållande.

Jag anser det hvarken riktigt eller Staten värdigt, att, då den skall beskatta en näring efter måttet utaf tillverknigen, taga betalning äfven för det, som icke kunnat tillverkas; och som detta är min fulla öfvertygelse, vidhåller jag mitt förra yrkande om afslag å Utskottets hemställan och bifall till den Kongl. Propositionen.

Grefve Sparre: Jag är i detta afseende af samma mening som den ärade reservanten och den siste värde talaren, och jag anser att icke blott billighet, utan äfven rättvisa tala för denna åsigt.

En föregående talare har sagt, att detta ämne vore allt för obetydligt för representationens handläggning, och deruti vill jag verkligen gifva den värde talaren rätt; men då nu denna obetydliga sak blifvit föremål för en Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen, så synes mig Stats-Utskottet icke hafva bort afstyrka den nädiga Propositionen. Hade denna framställning kommit ifrån en enskild motionär, så skulle jag utan tvekan och betänkan afstyrkt densamma. Men här är det Kongl. Maj:t, som

på grund af alla i ämnet hörda embetsmyndigheters tillstyrkande, till Riksdagen framställt en begäran, och man måste väl erkänna att de skäl, som af Kongl. Maj:t i detta fall anförts, äro temligen talande. På denna begäran skulle nu representationen svara nej. Mine Herrar, om vi i allmänhet vilja befordra nya inrättningar, om vi vilja i jordbrukets och industriens intresse framkalla försök med nya anläggningar, är det då skäl att med hårdhet och obillighet tillbakavisa de billiga anspråk, som af dessas idkare framställas? Då staten, såsom här är händelsen, icke blott erhållit skatt fullt ut för det bränvin, som tillverkats, utan litet till — ty detta är genom en uträkning af Herr Kallstenius nyss ådagalagdt — men det ifrågavarande bolaget, till följd deraf att det försökt sig på en ny näring genom användandet vid bränvinsbränning af ett råämne, som hittills icke dervid begagnats, lidit stora förluster. och då, som hela världen vet, vid nya försök man är blottställd för en eller annan förlust — då allt detta inträffat och Kongl. Maj:t, som icke ansett sig på egen hand kunna efterskänka det ifrågavarande beloppet, öfverlemnadt frågan till Riksdagens afgörande, är det då billigt, att Riksdagen säger: nej, vi skola låta bolaget betala afgift för *hela* den anmälda tillverkningen; vi bry oss icke allenast icke om att bolaget, till följd af det oförsökta i saken, gått miste om all vinst, utan vi vilja det oaktadt för denna förlorade vinst beskatta detsamma. För min del kan jag icke handla så.

Man har sagt, att staten icke skall ansvara för de förluster, som den enskilde gör i sina näringsfång. Men, mine Herrar, det är ju här icke frågan om, att staten skall ansvara för någon sådan förlust, utan blott att staten icke skall tillegna sig en vinst, som honom icke med rätta tillkommer. Och vid sådant förhållande frågar jag: är det staten värdigt, att begagna sig utaf den olycka eller förlust, som vid det första försöket på denna bana träffat den enskilde näringsidkaren och rycka från honom några tusen R:dr, då staten i alla fall icke på denna affär gjort den ringaste förlust? Och detta har ju staten icke gjort, då den erhållit skatt för allt det bränvin, som blifvit brändt.

Herr Rylander: Jag har begärt ordet derföre att en talare från Norrland här sagt, att bolaget borde hafva anmält för Konungens befallningshafvande, att det blifvit mankeradt på maskiner. Jag tror icke att en sådan anmälan hade berättigat bolaget afsäga sig tillverkningen eller att erhålla någon ersättning för den förlust det derigenom lidit. Hvad som mest förvånat mig är dock, att under den föregående diskussionen ingen af Utskottets ledamöter svarat på den anmärkning, som här blifvit gjord, att Utskottets uppgift angående quantiteten af den bränvinstillverkning, hvartill bolaget anmält sig, vore felaktig. Till hvad jag i detta afseende yttrade, då jag sist hade ordet, vill jag nu tillägga, att, enligt mig lemnade uppgifter, bolaget under en del af tillverkningsperioden, för hvilken restitution blifvit begärd, brännt 500 och under en annan 400 kannor bränvin, men icke någonsin nedgått till den föreskrifna minimiquantiteten 300 kannor.

Jag kan således icke frångå att beviljandet af denna restitution är en enkel gärd af rättvisan. Personer, som gjort sådana uppoffringar för

industriens, för landets gagn, anser jag att Staten icke bör ockra på. Jag fortsätter mitt förra yrkande.

Herr Medin: Man vill icke fästa afseende på att detta bolag anlagt ett bränneri för att derigenom kunna skaffa både sig och landet fördelar. Sedan brännmästaren blef ombytt, har det visat sig att skickliga elever kunnat utgå från bränneriet och jag kan af egen erfarenhet intyga att så är förhållandet. Nog hade det åtminstone varit skäl att något fästa sig vid, att bränneriet icke blifvit anlagdt endast på förtjenst utan för att försöka att lifva vår industri och gagna vårt land i allmänhet. Det är icke mera än två riksdagar sedan vi beviljade 5,000 R:dr till en professor för att bränna lafmossa. Han fick bränna så mycket han behagade eller kunde; riksdagen gaf honom 5,000 R:dr för att göra försök med en ny bränvinsbränningsmaterial. Försök gjordes också på åtskilliga ställen; men jag frågar dock: huru många lafbrännerier hafva väl kommit till stånd, huru mycken nytta har väl landet haft af dessa 5,000 R:dr, som bortskänktes? Och så gaf man ändå hela summan på rak arm utan något förbehåll att den skulle återbäras, i fall det visade sig att företaget icke lyckades. Efter min tanke har man verkligen så många talande skäl för Kongl. Maj:ts Proposition, att jag tycker att man verkligen icke borde försöka att resonnera bort rättvisan utaf densamma.

Öfverläggningen förklarades slutad. Enligt de yrkanden, som derunder förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner så väl på bifall till Utskottets förslag, som jemväl på afslag å samma förslag samt antagande, i stället af Kongl. Maj:ts Proposition. Då Herr Talmannen fann ja vara öfvervägande för bifall till Utskottets förslag, begärdes votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i dess Utlåtande N:o 40,

röstas ja;

Den det ej vill.

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts nådiga framställning i det ämne, hvarom förevarande Utlåtande handlar.

Omröstningen visade 95 ja mot 30 nej, hvadan Utskottets förslag bifallits.

§ 5.

Vidare företogs till afgörande af Stats-Utskottet afgifna Utlåtanden och Memorial, nemligen:

Utlåtande N:o 42, i anledning af väckt motion angående förändring i sättet för utgörande af arrenden från akademiemman;

Bifölls.

Memorial N:o 43, i anledning af återremiss å nittonde punkten af Stats-Utskottets Memorial N:o 31;

Lades till handlingarne.

Utlåtande N:o 44, angående ersättning för sådana af Statskontoret förskottsvis bestridda utgifter, för hvilka statsanslag ej blifvit beviljade; Bifölls;

och Utlåtande N:o 45, rörande återbetalningsskyldigheten för lånet till segellds öppnande mellan Hattefura vid Venern samt sjön stora Lee; Bifölls.

§ 6.

Föredrogs Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 7, med förslag till voteringsproposition, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut angående allmänna bevillningen.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 7.

Föredrogs och bifölls Lag-Utskottets Betänkande N:o 29, i anledning af återremiss af Lag-Utskottets Utlåtande N:o 11, angående ändring i Kongl. Förordningen om egors fredande mot skada af annans hemdjur och om stängselskyldighet den 21 December 1857.

§ 8.

Vid föredragning af Lag-Utskottets Betänkande N:o 30, i anledning af återremiss af Lag-Utskottets Utlåtande N:o 16, angående ifrågasatt begränsning till viss tid af de förmånsrätter, som omförmälas i 17 Kap. 10 och 11 §§ Handels-balken, anförde

Herr Printzensköld: Då jag, när detta ärende sist förevar inom Kammaren, var en bland dem som yrkade återremiss, så kan jag icke underlåta att äfven nu yttra mig i ämnet. Man har hittits ansett för ostridigt, att, då ett Utskottsbetänkande af Riksdagen återförvisades till Utskottet, detta skulle hafva till åliggande att, med anledning af de inom Riksdagen förda diskussionerna i frågan, komma med ett annat förslag än det som innefattades i det återmitterade Betänkandet. Denna Riksdags Lag-Utskott har dock icke delat en sådan åsigt, utan återkommit med samma förslag, när det äfven nu afstyrkt de till grund för det första Utlåtandet liggande motionerna. Detta förfarande synes mig, på de skäl Herr Ribbing i sin Betänkandet vidfogade reservation anført, icke vara öfverensstämmande med grundlagens mening; ty skulle ett Utskott kunna på detta sätt gå till väga utan afseende på de inom Riksdagen uttalade åsikter i frågan, så skulle äfven Riksdagens rätt att återmittera ett Utskottsbetänkande vara nästan ändamålslös och Utskotten kunna i opposition mot Riksdagen genomdrifva något som denna icke gillar.

I nu föreliggande Betänkande har Utskottet såsom skäl för sitt förnyade afstyrkande anfört bland annat den "anmärkningsvärda företeelsen, att under den sekellånga tid, då omyndigs fordran hos förmyndare egde en vida bättre rätt, än som nu tillkommer sådan fordran, någon klagan icke försports deröfver att denna rätt icke vore till tiden begränsad; men att man nu, sedan den betydligt försämrats, vill göra en dylik inskränkning." Det förundrar mig sannerligen att det kan synas anmärkningsvärdt i den mening Utskottet angifvit, att, när man kommit till insigt om det nuvarande lagstadgandets olämplighet, man vill hafva en förändring deri. Hvad som snarare kunde förefalla anmärkningsvärdt vore, att någon förändring icke långt före detta ega rum.

Utskottet säger vidare att grannlagenhetens bud icke bör vid lagstiftningen lemnas alldeles utan uppmärksamhet. Det må så vara, men då beklagar jag den stora, ogrannlaga pluraliteten, som i följd af samma bud kan blifva lidande. Dessutom om äfven lagen ändras, så står det ju i alla fall den grannlaga f. d. myndlingen fritt att uppoffra sin rätt för att lyda grannlagenheten.

Äfven säger Utskottet att hvarken lagkomitéens och lagberedningens förslag ej heller motionärernes skulle leda till det åsyftade målet. Detta medgifver jag gerna, helst ingen viss tid är å någondera sidan föreslagen, inom hvilken förmyndareredovisning bör afgifvas. Men jag ser icke hvad som skulle hindrat Utskottet att med anledning af motionerna föreslå en ändring i 23 Kap. 4 § Ärfda-balken, som handlar om dylik redovisning.

Utskottet medgifver slutligen att förändringen, strängt taget, öfverensstämmer med en rationel lagstifnings yttersta fordringar, men anser dock att det icke brådskar dermed, utan att man kan afvakta införandet af nya bestämmelser om värden af omyndigs egendom. Då man dock i allmänhet känner att utarbetandet af förslag till dylika nya lagar, hvilket vanligen till en början lemnas åt komitéer, ofta kan dröja många år innan det blir färdigt och förslaget ändock slutligen kan af Högsta Domstolen afstyrkas, så tror jag det vore välbetänkt, om Riksdagen, utan att afvakta en blifvande komités åtgärder, redan nu beslutade en förändring uti ifrågavarande lagstiftning; och då jag för min del anser Herr Ribbings förslag fullt motsvara det syftsmål motionerna afse får jag yrka att Kammarerna med afslag å Utskottets Betänkande måtte bifalla Herr Ribbings reservation.

Grefve Sparre: Jag har till en början att försvara Utskottet mot den siste talarens tillvitelser, gående derpå ut att Utskottet skulle hafva handlat orätt, då det icke ställt sig till efterrättelse den mening, som han förmodade ligga i Kammarernas beslut att återremittera detta ärende. Jag bör då först och främst tillkännagifva att, så vidt jag kunnat fatta grundlagens bud och enligt den uppfattning af dess stadganden, hvilken icke blott vid detta tillfälle inom Lag-Utskottet utan äfven flerfaldiga gånger inom de öfriga Utskotten gjort sig gällande, en återremiss af en fråga aldrig blifvit betraktad såsom ett ovillkorligt åläggande för Utskottet att framkomma med ett Utlåtande i motsatt syftning mot dess i ämnet först gjorda hemställan, utan att en sådan återremiss, enligt grundlagens tydliga föreskrift i 63 § Riksdags-ordningen, endast tillförbinder Utskottet att

taga saken under förnyadt öfvervägande. Den diskussion, som inom denna Kammare fördes förra gången ärendet förevar till behandling, var icke särdeles vidlyftig, och Kammarens beslut om återremiss af frågan kunde visserligen icke göra klart för Utskottet, att detta beslut skulle innebära att Kammarens verkliga mening vore att bifalla de väckta motionerna, till hvilka Utskottet då afstyrkt bifall. Utskottet har nemligen uppfattat detta Kammarens beslut om återremiss endast såsom en Kammarens önskan att, på grund af de skäl och motskäl som då anfördes, ånyo taga ärendet i öfvervägande och derefter inkomma med ett nytt Utlåtande i ämnet, och på detta sätt bör äfven enligt mitt förmenande en återremiss i allmänhet betraktas. Under den förra statsregimen såg man visserligen under stundom i någotdera af de fordna riksständerna exempel derpå, att vid en återremiss jemväl i sjelfva saken fattades ett beslut, hvars formulering då blef ett åliggande för Utskottet, men denna metod befanns snart så opraktisk, att man med frånträdande af densamma, åtnöjde sig med att i enlighet med grundlagens bud endast ålägga Utskottet en ytterligare utredning af det ifrågavarande ärendet. Mer än en gång har det äfven visat sig att, sedan Utskottet ytterligare utredt frågan, Kammaran stadnat vid att gilla Utskottets första Betänkande, och orsaken härtill har varit den att Kammaran vid den första föredragningen af frågan endast funnit motiveringen ofullständig.

Den ena af de ärade reservanterne har också ganska riktigt anmärkt, att sådana fall kunna förekomma, då det icke är möjligt för Utskottet, att vid närmare pröfning af ett ämne annat finna, än att det gjorda förslaget är överkställbart, och uti denna omständighet se ett ytterligare skäl, att ånyo afstyrka bifall till detsamma. Detta har jag velat yttra i afseende på Lag-Utskottets ställning till den förevarande frågan, ty jag kan försäkra Kammaran, att det icke var af rätthafveri, som Utskottet äfven denna gång afstyrkt motionärernas förslag. Jag sjelf var i början mycket benägen, att bifalla motionerna och skulle hafva gjort det, så vida jag kunnat blifva öfvertygad att de framställda förslagen komme att lända till någon väsentlig nytta; men vid närmare pröfning fann jag, att så icke skulle blifva förhållandet.

Utskottet har redan förra gången detta ärende förevar tillkännagifvit och jemväl nu antydt, att de omyndiges ställning i afseende å förmånsrätt efter år 1862 är väsentligen olika emot före den tiden, då förmånsrätt gick framför inteckningar. Detta stadgande bortogs, som sagdt, år 1862; realkrediten fordrade det och jag har sjelf arbetat på denna förändring, ehuru jag icke kunnat undgå finna, att den omyndiges förmånsrätt väsentligen inskränktes deraf. Men den omyndige sålunda medgifna ringare förmånsrätt bör icke redan nu ytterligare förminsas. Då Staten stadgat, att den omyndiges rätt och bästa skall tillses och vårdas af förmyndare, och Staten af detta skäl vidtagit försigtighetsmått till förekommande af de förluster för den omyndige, hvilka kunna uppstå genom fel och försummelser af dem, som hafva den omyndiges egendom om händer — hvilket är orsaken till denna förmånsrätt — så bör Staten också tillse, att stadgandena derom ej blifva sådana, att sjelfva förmånsrätten i en stor mängd fall annulleras. Då nemligen de värde motionärerne vilja inskränka tiden för denna förmånsrätt till ett år

från myndighetsålderns inträdande, så skulle, derest deras förslag bifölles, det förhållande inträffa, att myndlingen, som under flera år varit beroende af och för sin uppfostran står i stor tacksamhetsskuld till sin förmyndare, och till följd häraf, äfven sedan han blifvit myndig, svårligen skulle kunna förmå sig att genast till sista fyrken taga ut sin rätt hos förmyndaren, inom ett år komme att gå förlustig denna förmånsrätt. Man kan visserligen säga, att myndlingen i sådant fall får skylla sig sjelf för den förlust, som på detta sätt drabbar honom, och den siste värde talarén sade, att man härvid icke bör fästa sig vid någon känsla af tacksamhet eller tillgifvenhet och deraf låta sin rätt blifva beroende, men svårligen lär dock, såsom jag redan nämnt, myndlingen genast vilja kräfvat sin rätt och stämma förmyndaren på redogörelse; och resultatet blefve följaktligen intet annat än att myndlingen på detta sätt ginge sin rätt förlustig. Om den gamla lagen, enligt hvilken omyndig hade förmånsrätt *framför* inteckning och utan all begränsning af tid, har, utan att någon klagan försports, kunnat bestå i århundraden, är det då skäl att, sedan vi numera flyttat ner den omyndiges förmånsrätt *under* inteckningar, ytterligare nedsätta denna rätt och betaga den omyndige den förmån honom ännu tillkommer, genom att begränsa densamma till tiden, hvilket i de flesta fall svårligen låter sig göra, alldenstund billighetskänslan tvingar den omyndige, att icke genast vid hans myndigblifvande till yttersta fyrken utkräfvat sin rätt af den, som dittills haft hans medel om hand. När härtill slutligen kommer, att Riksdagen redan hos Kongl. Maj:t gjort framställning om utarbetande af en lag, angående ett ändamålsenligt ordnande af omyndigs egendom, så tror jag äfven lämpligast vara, att till den tidpunkt, då detta förslag kan genomföras, uppskjuta denna inskränkning i tid i afseende å den ifrågavarande förmånsrätten.

Sedan jag sålunda redogjort för de skäl, hvarföre jag hyser tvekan att biträda motionärernas förslag, öfvergår jag till de förslag, som af tvänne reservanter i ämnet blifvit uppställda, för att se till i hvad mån den omyndiges bästa genom den lydelse dessa reservanter velat gifva det ifrågavarande lagrummet i handelsbalken må kunna tillgodoses. Om det hade varit möjligt att viss tid skulle kunna föreskrifvas, t. ex. ett eller två år, efter hvars förlopp förmånsrätten skulle aldeles upphöra, så skulle derigenom verkligen något kunna vinnas, men genom den ena reservanten, Herr von Gegerfeldts, förslag vinnes rakt ingenting; då han nemligen i enlighet med lagkomitéén och lagberedningen föreslår, "att, om den som myndig blifvit, låtit sin fordran hos förmyndaren innestå längre tid än ett år, sedan den genom godkänd eller oklandrad redogörelse eller genom laga kraft egande dom stadgad blifvit, upphör förmånsrätten", så kan ju, derest detta förslag bifölles, förmyndaren dröja 4 till 5 år att afgifva räkning och redogörelse för sitt förmynderskap; först ett år efter det denna redogörelse är godkänd eller lemnats oklandrad, skulle förmånsrätten upphöra.

Den andra reservanten, Herr Ribbings, förslag innehåller, att den som myndig blifvit skall inom ett år derefter stämma om utbekommande af förmyndarräkning, samt att, om han, efter det denna blifvit godkänd, låter sin fordran innestå längre tid än ett år, hans förmånsrätt då skall upphöra. Men icke heller genom detta förslag är mycket vunnet; ty om

den omyndige klandrar räkningen och process uppstår, så kan denna räcka flera år och förmånsrätten under tiden fortfara. De olägenheter som nu föranledt dessa motioner kunna sålunda icke genom de båda reservanternas förslag afhjelpas, och sådant låter sig icke heller på annat sätt göra, än genom att bestämma att t. ex. 1 eller 2 år efter det myndlingen myndig blifvit, förmånsrätten hos förmyndaren skall upphöra. Men något sådant har hvarken Utskottet eller någon af reservanterna vågat tillstyrka, och detta kan icke heller ifrågasättas, förr än ett lagstadgande genomföres i det syfte, att förmyndaren, genom att ställa säkerhet för de medel han har om hand, sättes i tillfälle att när som helst, sedan förmynderskapet upphört, utan svårighet lemna redovisning för sin förvaltning. Om ett sådant förslag komme till stånd, så kunde, i sammanhang med det lagförslag i ämnet, hvarom Riksdagen hos Kongl. Maj:t gjort framställning, en viss preskriptionstid i afseende å förmånsrätten bestämmas, och såmedelst de af motionärerne öfverklagade olägenheter på ett verksamt sätt afhjelpas, hvar emot, såsom jag redan visat, genom de båda reservanternas förslag föga eller nästan intet vore vunnet.

På grund af hvad jag anfört, nödgas jag nu, likasom förra gången detta ämne förelåg till Kammarens pröfning, afstyrka motionärernas förslag samt anhålla att Kammaren måtte lemna sitt bifall till Utskottets hemställan.

Herr Kolmodin: Då jag, i likhet med Lag-Utskottets öfrige ledamöter från denna Kammare, instämt i det slut, hvartill Utskottet i sitt förra Utlåtande kommit, och hvilket var alldeles enahanda med den framställning, nu föreliggande Betänkande innehåller; så skulle jag kunnat vara fullt belåten med hvad Grefve Sparre nyss yttrat, om han ej så skarpt vändt sig emot Herr von Gegerfeldts reservation, i hvilken jag instämt af skäl, som straxt skola angifvas. Den förtjenar öfver hafvud taget icke ett så strängt bedömande och aldrig minst om den betraktas i sammanhang med de båda motionerna.

De skäl till ändring, som blifvit anförda, hafva bestått dels deri, att den nuvarande förmånsrätten skulle utöfva ett skadligt inflytande på fastighetskrediten, och dels deri att den medförde den svåra oegentlighet, att skyddet för omyndigs egendom utsträcktes under obegränsad tid äfven till den myndigblifnes. Beträffande det första skälet är det i Utskottets båda betänkanden ådagalagdt samt ytterligare af Grefve Sparre nyss visadt, att förmånsrätten för omyndigs fordran hos förmyndare alls icke kan inverka menligt på in-teckningssäkerheten, åtminstone icke i annat fall än då tvisten om förmånsrätt gjorts anhängig före början af 1863. Hvad det andra skälet vidkommer, eller oegentligheten att utsträcka förmånsrätten så långt, att den kommer äfven den myndigblifne till godo; så synes detta till en början vara ganska afgörande. Man ställer sig här på principiel grund och vill icke veta af en lagstiftning, som tagit större eller mindre hänsyn till grannlagenhetens fordringar. Detta är ju i allmänhet fullkomligt riktigt. Särskilda förhållanden kunna dock ställa saken helt annorlunda. Så snart lagstiftningen inträder på eller berör familjens område, måste man taga andra faktorer med i beräkningen än de allmänna lagstiftningsgrundsatserna, om man vill undgå vida större olägenheter, än

den att bryta med en snörrät konsekvens. Häruti ligger just svårigheten, t. ex. att genom lag skydda qvinnans egendom inom äktenskapet, eller att uppställa lämpliga bestämmelser om uppfostran af barn, födda i blandade äktenskap. Allt sådant betingar ju helt andra synpunkter än vanliga lagstiftningsfrågor. Ett liknande förhållande föreligger här. Det är icke fråga om att genom lag utsträcka skyddet för myndlings egendom äfven till den myndigblifnes, utan det gäller att ställa så till, att icke lagens stadganden sjelfva för den myndigblifne upphäffa hela gagnet och verkan af det skydd, han såsom omyndig åtnjutit. Fordrar man nemligen, att 21 års unge män eller 25 års unga qvinnor skola vara färdiga att genast med laga åtgärder vända sig emot sina förmyndare — vårdarne af deras ungdom, oftast deras föräldrar — så synes det tillförene skänkta skyddet vara föga tack värdt. Utom den barnsliga pieteten finnes ett annat hinder, nemligen vederbörandes okunnighet om hvad iakttagas bör. Det torde få antagas såsom gifvet, att de qvinliga myndlingarne vid inträdet i myndighetsåren äro fullkomligt okunniga om lydelsen af 17 Kap. 10 § Handelsbalken, och någon förändring i detta afseende torde ej vara att synnerligen snart emotse. Jag vore färdig att säga detsamma om våra tjuguetåriga unge män, dervid undantagande dem som specielt egnat sig åt juridikens studium. De öfrigas tid har i allmänhet intill myndighetsåldern varit upptagen af helt andra frågor än lagfrågor. För att på en gång bryta med grundsatserna i nu gällande lag fordras alltså, efter min tanke, de mest bindande skäl. Till sådana kan jag naturligtvis icke räkna farhågor för fastighetskrediten, der ingen fara är på färde.

Lag-Utskottets majoritet har i betänkandet, liksom dess ordförande under nu pågående diskussion, riktat åtskilliga anmärkningar mot Herr von Gegerfeldts reservation. Först tillåter jag mig att rätta ett litet tryckfel, som förefinnes i densamma. Det förekommer sidan 6 i Betänkandet, der man i reservantens förslag till lagstadgande läser: "godkänd och oklandrad redogörelse", hvilket bör heta: "godkänd eller oklandrad" etc. Hvad nu sjelfva reservationen angår, tror jag, att den allt för väl vid detta tillfälle kan försvaras. Det ville nemligen af återremissen synas, som om Kamrarne vore afgjort benägna för en ändring. Önskar man nu af rent principiela skäl en sådan, så tycktes det vara ändamålsenligast att icke i denna fråga öfverraska allmänheten med en allt för hastig öfvergång, utau tillse att densamma skedde med små steg, men i bestämd riktning mot det angifna målet. Ett sådant steg förefinnes i den af Herr von Gegerfeldt föreslagna lagförändringen, hvilken dessutom har den förtjensten att vara fullt så radikal som någotdera af motionärernes förslag. Derom kan hvem som helst genom det nu föreliggande Betänkandet öfvertyga sig. Man torde också icke skäligen böra gifva mera än motionärerne sjelfva yrkat.

Herr Ribbings förslag, hvars radikala beskaffenhet jag till fullo erkänner, kan jag just till följd af denna dess egenskap icke gilla. Det är ju här fråga om att skydda fordringseares rätt. Må man då se till, att man ej genom en lagförändring föranleder vida mer upprörande och af vederbörande fordringsegare sjelfva oförvållade förluster än dem, som på grund af lagens nuvarande lydelse torde hafva uppkommit.

Jag yrkar alltså bifall till Herr von Gegerfeldts reservation.

Vidare yttrades ej. Sedan de gjorda yrkandena upptagits och propositioner på dem blifvit framställda, biföll Kammaren Utskottets förslag.

§ 9.

Föredrogs och biföllos Lag-Utskottets Utlåtanden:

N:o 31, i anledning af väckt motion om ändring i hvad Kongl. Förordningen den 13 Juni 1800 stadgar angående ansvar för försummad lagfart; och

N:o 32, i anledning af väckt motion om ett tillägg till hvad 1 Kap. 1 § Handelsbalken stadgar rörande lösöreköp.

§ 10.

Föredogs men bordlades andra gången Stats-Utskottets Utlåtande N:o 46.

§ 11.

Herr Talmannen tillkännagaf, att Herr *von Geijer* anmält, det han af sjukdom vore hindrad att deltaga i dagens sammanträde.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades Herr *Lars Ersson* från den 18 April under 5 dagar; hvarjemte Herr *Lithner*, som med begagnande af förut erhållen ledighet nu vistades i sin hemort och enligt ingifvet läkarebetyg derstädes insjuknat, erhöll ytterligare ledighet för den tid hans helsotillstånd sådant påkallade.

§ 12.

Föredrogs och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser till Kongl. Maj:t. nemligen:

N:o 8, angående försäljning af Kronans egendom i Tanger;

N:o 9, angående disponerandet af de åt f. d. bergsskolan i Falun upplåtna gårdar m. m.;

N:o 10, angående försäljning af indragna kronoinspektorsbostället i Avesta;

N:o 11, i fråga om upplåtelse till Göteborgs och Bohus läns landsting af en tomtplats å Bohus fästnings område för anläggning af ett sjukhus;

N:o 12, i fråga om bestämmande i penningar af arrendeafgifterna för Stats egendomar;

N:o 13, angående befrielse för s. k. hästhemman, för utgörande af dagsverken till boställsinnehafvare vid Skånska dragonregementet;

N:o 14, angående försäljning till Carlskrona stad af en Kronan tillhörig tomt derstädes jemte andel uti en byggnad;

N:o 15, angående jordafsöndring från f. d. mönsterskrifvarebostället Naum och f. d. hofsmedsbostället Kjedum, för anläggning af skolhus i Naums och Kjedums församlingar uti Skaraborgs län; och

N:o 16, angående jordafsöndring från f. d. trumpetarebostället Kyrkö vid Vestgöta regemente för anläggning af skolhus i Molla församling.

§ 13.

Följande ärenden anmäldes hafva inkommit och blefvo nu bordlagda, nemligen:

Stats-Utskottets Utlåtande N:o 47, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående förnyadt förslag till aflöningsstat och till stater å öfriga utgifter och omkostnader vid tullverket för år 1871;

Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtanden:

N:o 7 (i samlingen N:o 22), i anledning af väckt motion om tillägg till "32 § i fabriks- och handtverks-ordningen den 22 December 1846";

N:o 8 (i samlingen N:o 23), rörande gjord framställning om underdånig anhållan hos Kongl. Maj:t, att de bankbolag, som derom anhålla, icke vidare må vara bundna af den föreskrift, sem bestämmer enskild banks utlåningsrätt med borgen till högst en tiondedel af bankens grundfond;

N:o 9 (i samlingen N:o 24), i anledning af väckt motion om tillägg till 27 § i Kongl. Maj:ts ordningsstadga för rikets städer; och

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 25), i anledning af väckt fråga om ny aflöningsstat för landssekreterare.

Samtliga dessa ärenden skulle sättas främst å den föredragningslista, som komme att upprättas till nästa sammanträde.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag rörande alla de ärenden, som vid detta sammanträde varit föremål för beslut.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem
H. Husberg.